מחוברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון צ"ח | פרשת כי תבוא | תשפ"ב

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	ירושלים		בני ברק			ניו יורק			לונדון		
	כניסת השבת	יציאת השבת	כניסת השבת	יציאת השבת	רבנו תם	כניסת השבת	יציאת השבת	רבנו תם	כניסת השבת	יציאת השבת	רבנו תם
	18:08	19:19	18:23	19:21	19:57	18:45	20:51	20:13	18:57	20:00	21:24

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

מה גילה האור החיים הק' להגר"ח פלאג'י בחלום הלילה

וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ (כו, ז).

הגה"ק **רבי חיים פאלאג'י** ז"ל כותב בספרו **"נפש כל חי"** (מערכת ת' אות פ'): "קיבלתי מפי מר אהובנו, הרב חסידא קדישא כמוה"ר נסים זרחיה אזולאי ז"ל בן בנו של הרב הגדול חיד"א ז"ל, שהיה לו קבלה מהרב מר זקינו הנזכר, כי כל תלמיד חכם שהוא גדול בתורה – רודפים אחריו, ורבים קמים עליו על לא חמס בכפיו. וזה יהיה כוונת הכתוב (שמות טז, ז): "ונחנו מה כי תלינו עלינו".

וזה למעלה מארבעים שנה, כשזכיתי להוציא לאור ספרי "סמיכה לחיים", חלמתי בו בפרק – בלילה, שבא אלי הרב הקדוש מוהר"ר חיים בן עטר ז"ל בעל "פרי תואר" ו"אור החיים", חפץ ה' ו"ראשון לציון", וכה אמר אלי: אתה נסמך מהרב מר זקנך ז"ל, אל תירא ואל תחת, כי אנכי שומר על פתחך. וזאת שנית, כי מה שאירע לי בספר "פרי תואר" שעשיר אחד ממקום אחד נתן בלבו לתת מתנה להדפיס ספר התורה הזה – אירע לך. והשלישית, בא תראה מה שכתבתי בספרי "אור החיים" על הפסוק "ואת לחצנו". זה תוכן דבריו.

והצצתי בספרו **"אור החיים"**, סדר כי תבוא, בפירוש הכתוב (דברים כו, ז) "ואת לחצנו", שם כתב הרב ז"ל כל המשך הכתובים על התלמידי חכמים העוסקים בתורה, ובכלל פירש "ואת לחצנו" – כי כל הנסמך בתורה רַבּוּ לוחציו, ועיני הכל אליו ישברו. זהו תורף אמרי קודש ז"ע.

"נפש כל חי" (**מערכת ת' אות פ'- להגה"ק חיים פאלאג'י ז"ל**)

בשנת השמיטה לא היתה יוצאת בת קול

וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם (כו, טז). **וברש"י בת קול מברכתו הבאת בכורים היום, תשנה לשנה הבאה.**

ומקשים העולם, א"כ לא מת אדם מעולם דודאי נתקיים הבת קול, ולעולם יחיה האדם?

ותירץ **מרן הלב שמחה** ז"ל, עפ"י דברי **האור החיים הק'** שדקדק בפרשתנו מלשון הכתוב בביכורים "אשר ה' אלקיך נותן לך - פירוש לפי ששייר ה' לו חלק בארץ, והוא שנת השמיטה, דכתיב ובשנה השביעית וגו' שבת לה', לזה בא דברו הטוב שאינו מצווה אלא על זמן הנתינה לך שהם שש שנים, אבל **שנת השמיטה אין בה הבאת ביכורים לפי שאינם שלו, אלא מופקרת לכל**", וא"כ ב' שנים אין בת קול יוצאת תשנה לשנה הבאה.

ליקוטי יהודה-החדש

זו בעצמה היא "מכה אשר לא כתובה"

גַּם כָּל חֳלִי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת (כח, סא). **ובמדרש זו מיתת צדיקים.**

פניני אביר יעקב עמ' ו'

מסר חסידי לפרשת השבוע עמ' כ'

פעם אחת שאלו להגאון **רבי ישעיה פיק** זצ"ל [אב"ד ברלין בעל מסורת הש"ס ועוד] שהיה זכרן נפלא בש"ס, היכן הוא מאמר חז"ל השגור בפי כל "מכה אשר לא כתובה בתורה זו מיתת צדיקים"?

והשיב בדרך צחות, כי זו בעצמה היא "מכה אשר לא כתובה", שאין זה מאמר חז"ל בשום מקום.

פרדס יוסף החדש - בפרשתנו

טעם למנהגו של הרה"ק מליסקא לאכול דגים בקערות הפוכות

איתא במדרש חשבתי דרכי וכו' ר' אבא בריה דר' חייא חשבתי ברכות חשבתי וקללות, ברכות מאלף עד תיו וקללות מוא"ו ועד ה"א, ולא עוד אלא שהן הפוכות, א"ר אבין אם זכיתם הריני הופך לכם קללות לברכות, אימתי כשתשמרו את תורתי וכו'.

ויש לדקדק הא דקאמר ולא עוד אלא שהן הפוכות מאי נפק"מ אם הפיכה או לא?

ויש לומר בדרך הלצה עפ"י המובא **בספר זכרון יהושע** בשם **הרה"ק מליסקא** זצ"ל, שמנהגו היה לאכול דגים על קערות הפוכות, אמר הטעם דידוע דאותיות א"ב אם הם כסדרן אז הם חסדים אבל אם הם הפוכות על דרך תשר"ק אז הם רמזים על אור החוזר דהוא דין, והנה ד"ג גם כן מאותיות הפוכות לכן מהפכין הקערה ונעשה רחמים עכ"ד ודפח"ח.

וזה י"ל להנה הקב"ה מהפך הקללות לברכות, ואם היה מה"א עד וא"ו נמצא דכשהיו מהופכות הוא"ו הוא קודם וזה מורה ג"כ על דין גלל כן המה מהופכות, וממילא נמצא דכשהקב"ה מהפך אז הה"א קודם לוא"ו, ואתי שפיר ההמשך מהמדרש.

זכרון עמרם צבי (להג"ר עמרם צבי גרינוואלד זצ"ל דומ"ץ אויבערווישא בהג"ר יקותיאל יהודה גרינוואלד זצ"ל בן הגה"ק בעל הערוגת הבושם זי"ע)

כל זה בתנאי שלא נוקטים זאת כשיטה...

אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת (כז, כו).

תלמידו של מרן ה"**חזון איש**", ר' שלמה כהן, אמר פעם לה"חזון איש" על איש פלוני שהוא מזלזל במצוות.

ענה לו ה"חזון איש", האם אתה חושב שכל עם ישראל כהנים גדולים, יש כאלו שזאת הרמה שלהם, ולא שטוב הדבר, אלא שבעתיד זה ישתפר.

שאל ר' שלמה כהן, אז מדוע הרב מתנגד כל כך לחוג מסוים המזלזל בחלק מן המצוות? אם הרב אומר שלא כולם צריכים להיות כהנים גדולים, אז אם אדם עובר על מצווה מדי פעם, זה עדיין לא פוסל אותו.

ענה לו ה"חזון איש", **כל זה בתנאי שלא נוקטים זאת כשיטה...**

מדשן ביתך

סגולת השבוע

סגולה נפלאה - טבילה במקוה מדי יום ובפרט בימי חודש אלול

מחזה נפוץ ומלבב הוא, לראות מדי יום ביומו באשמורת הבוקר ומעלה, חסידים ואנשי מעשה - אברכים לצד בני תשחורת, זקנים לצד פרחי ישראל הנוהגים להיטהר ולטבול עובר לתפילתם במקוה טהרה – במימי הדעת, כהכנה דרבה לקראת תפילת שחרית, ובפרט בימי אלול ימי הרחמים והרצון.

מנהג זה יסודו בהררי קודש בדברי **ספר חסידים** (סי' רמ"ח) שצריך טבילה וטהרה להמתפלל ומסמיך ליה אקראי יעו"ש. רבים וטובים חיזקו ואימצו מנהג קדוש זה, והביאו ראיות ואסמכתם מדברי חז"ל.

נפתח במה שמסופר על הגה"ק **רבי יוסף חיים זוננפלד** זצ"ל (הובא ספר מרא דארעא דישראל), שהיה מקפיד בכל יום על טבילה במקוה ואף יותר מכך. וסיפר עליו הגאון **רבי איסר זלמן מלצר** זצ"ל שכאשר עלה לארץ ישראל ונוכח במנהגו של הגרי"ח תמה על דבר זה, רבה של ירושלים שכל עתותיו מוקדשות לתורה ולתפילה, על מה ולמה ינהג כן? ואמנם תוך זמן קצר כשנעשה ר' איסר זלמן לידידו של הרב זצ"ל, הפנה שאלה זו להרב זצ"ל בעצמו. והשיב לו הגרי"ח שדרכו מפורשת מהלכה ברמב"ם (פי"ג ה"ו מאיסורי ביאה) "מל ולא טבל כאילו לא מל" הרי שאע"פ שמל כדי להתגייר ולקבל עול מצוות, אמנם יהודי נעשה רק בטבילתו, והרי קל וחומר, ומה מנכרי ליהודי אפשר שתעשה הטבילה, הרי מיהודי ליהודי הגון יותר, בוודאי שתעשה. והיה ר' איסר זלמן מסיים "**מאז גדל בעיני ערכה של טבילה בכל יום**" עכ"ד.

כה כתב בספר **בני יששכר** (מאמרי חודש אדר מאמר ג דרוש ו): "הנה יש במקוה טהרה תתק"ס לוגין, ויש אצלנו כונה פשוטה בטבילה במקוה לבעל תשובה להתהוות בריה חדשה והימים הראשונים יפלו, כי לדעת תלמוד ירושלמי בריה בטילה בתתק"ס, והוא ט"ז פעמים ששים, ונראה לי הטעם, דהנה כל בריה יש בה ד' יסודות, וכל יסוד כלול מכולם (זוה"ק ח"ב כ"ד ע"א), אם כן יש בה ט"ז יסודות ומספר ששים מבטל הטעם, על כן אפילו בריה האסורה מבוטל טעמה ואיסורה בט"ז פעמים ס' היינו תתק"ס ושבה להיתר לדעת הירושלמי. והנה הבעל תשובה הנכנס למקוה טהרה מתבטלין יסודותיו הקודמין במספר תתק"ס וסר מעליו עונו, ואחר טבילתו נעשה הוא כבריה חדשה וכקטן שנולד על ידי התשובה" עכ"ד. **ובחודש אלול** האריך הבני יששכר שארבעים יום שמר"ח אלול עד לאחר שמחת תורה, הם גם בבחינת מקוה שמטהר, יעו"ש באריכות.

החזן הגיע אל הקהילה, ואכן כבר מתפילת ערבית של ליל ראש השנה הורגש בעליל שמדובר בסגנון שונה, שלא היה מקובל על דעת אלה שהתנגדו. לקראת תפילת מוסף פקעה סבלנותם של כמה מן המתנגדים והם ניגשו אל החזן וגערו בו על הנוסח שהוא משמיע וסירבו לאפשר לו להמשיך בתפילה.

החזן, שלא ידע כלל על הויכוח שהיה בתוך הקהילה לפני הימים הנוראים, נעלב עד עמקי נשמתו, כיוון שלא הבין מה רוצים ממנו. למרות הכל, החליט שלא להשיב למחרפיו דבר, וגם כאשר העלו חזן אחר במקומו הלך ותפס לו כיסא בצד ולא הגיב במאומה.

מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל אמר פעם שאחת הסגולות היעילות ביותר, לכל הבעיות, היא לבקש ברכה ממי שנעלב ואינו עולב, או כמובן אם נזדמן האדם עצמו למקרה בו הוא נדרש להתגבר על העלבה שהעליבוהו יזכור אז שבהבלגתו יזכה למתק מעליו את הדינים.

הסיפור הבא שלפנינו ימחיש לנו דברים אלו היטב. המקרה דלהלן סופר על ידי בעל המעשה, הוא מיוחד במינו, בגלל ההוראה שהתקבלה בעקבותיו. המדובר היה בקהילה של יהודים שומרי מצוות באירופה הנוהגת להזמין חזן חרדי לימים הנוראים כדי שינעים את התפילה בקולו הערב. לקראת חודש תשרי תשע"ד התעוררה מחלוקת בקהילה אודות החזן, כאשר חלק מהמתפללים דרשו להביא חזן צעיר יותר. הדברים לא הוכרעו בצורה ברורה והגבאי הראשי החליט על דעת עצמו להזמין חזן צעיר.

בחודש חשון מקבל מיודענו החזן מעטפה לביתו ובו מכתב פיוס מאנשי הקהילה המבקשים לרצותו על הפגיעה הקשה שפגעו בו בעיצומו של ראש השנה. אל המכתב צירפו הגבאים צ'ק גדול במיוחד, על סך אלפי דולרים שניתן בשל רצונם לפייס את החזן על העוולה שנעשתה לו

החזן הגיע אל הקהילה, ואכן כבר מתפילת ערבית של ליל ראש השנה הורגש בעליל שמדובר בסגנון שונה, שלא היה מקובל על דעת אלה שהתנגדו. לקראת תפילת מוסף פקעה סבלנותם של כמה מן המתנגדים והם ניגשו אל החזן וגערו בו על הנוסח שהוא משמיע וסירבו לאפשר לו להמשיך בתפילה.

החזן, שלא ידע כלל על הויכוח שהיה בתוך הקהילה לפני הימים הנוראים, נעלב עד עמקי נשמתו, כיוון שלא הבין מה רוצים ממנו. למרות הכל, החליט שלא להשיב למחרפיו דבר, וגם כאשר העלו חזן אחר במקומו הלך ותפס לו כיסא בצד ולא הגיב במאומה.

בתוך כדי כך הוא נזכר במה שמפורסם אודות דברי הגר"ח קנייבסקי זצ"ל על הנעלבים ואינם עולבים והחליט לנצל את שעת הכושר הנפלאה הזו כדי להתפלל על אחיו הצעיר שחלה שבועות אחדים לפני כן במחלה הנוראה.

השליח ציבור חוזר ארצה לאחר הימים הנוראים וימים ספורים לאחר מכן התקבלה הבשורה הכל כך מפתיעה שהאח החולה עבר סדרת בדיקות נוספת והתגלה שהגידול נעלם כלא היה. אף אחד מהרופאים שטיפלו באח, לא יכול היה להסביר מה אירע וכיצד התרחש הנס הגדול הזה. אדם אחד ידע את הסיבה, אך הסיפור עוד לא נגמר.

בחודש חשוון מקבל מיודענו החזן מעטפה לביתו ובו מכתב פיוס מאנשי הקהילה המבקשים לרצותו על הפגיעה הקשה שפגעו בו בעיצומו של ראש השנה. אל המכתב צירפו הגבאים צ'ק גדול במיוחד, על סך אלפי דולרים שניתן בשל רצונם לפייס את החזן על העוולה שנעשתה לו. החזן לא ידע מה לעשות, כיוון שלאחר שהקדוש ברוך הוא שילם לו טבין ותקילין בריפויו של אחיו, האם מותר לו לקבל 'תשלום' נוסף? הרי קיבל כבר מעל ומעבר לתשלום בגין החזנות!

השליח ציבור לא נרגע עד שפנה לאחד מבתי הדינים בירושלים ושאל האם מותר לו לקחת את הצ'ק לכיסו. חברי בית הדין השיבו שאין ספק שמבחינה הלכתית מותר לו לקבל את הכסף.

הוא כבר התכונן לצאת מהאולם, ואז קורא לו אחד הדיינים, אדם גדול בתורה, ולוחש באוזנו כדברים האלה 'בוודאי שמהצד ההלכתי אין כאן שום בעיה. אבל אני אישית מציע לך לא לקחת את הצ'ק ולהשאיר את הצ'ק הפתוח אצל ה' יתברך, שלמרות הנס הגדול שכבר נעשה לך בריפויו של אחיך, בוודאי רוצה הקדוש ברוך הוא לשלם לך עוד ועוד, ואם תשלשל את הכסף לכיסך, הינך עלול 'לנעול' את החשבון השמיימי הזה... השליח ציבור אכן ציית לדברים והחזיר את הכסף לבני הקהילה וגרם בכך לקידוש השם גדול בקרב המתפללים האירופאיים.

הוא התנצל קלות ושאל קצרות בתמיהה עצומה: "אינני מבין וסליחה על השאלה. הספר הזה הוא ספר קודש! מניין הגיע הנה ומה הוא מחפש כאן בין הספרות הרפואית העניפה?". הפרופסור המארח חייך קלות והשיב: "תשמע, אם מצאת את זה במדפי ספרי הרפואה, כנראה שזה ספר רפואה..." אמר, מגלה טפח ומסתיר טפחיים... "מה?" התבלבל רבי יצחק. "לא הבנתי? זה? ספר רפואה? היתכן?! זה ספר קודש, פרופסור!". "לא ולא!" חייך שוב הפרופסור מבעד לשפמו, "זה ספר רפואה לכל דבר, הסכת נא ושמע! יש לי ידיד, פרופסור ג'ונסון מבוסטון. מכיר?", רבי יצחק הנהן בשלילה, והפרופסור המשיך, "טוב, לא משנה, אתה לא בענף שלנו אז איך תכיר.

ימים ושבועות של בירורים קדמו להחלטה הגורלית של רבי

יצחק, לנסוע לחוץ לארץ לצורך שליחות חשובה ונחוצה. רק כשהובהר שזו מצווה שאינה יכולה להיעשות על ידי אחרים, הוחלט כי רבי יצחק הוא זה שיסע לבצע את השליחות הרגישה, אי שם בעיירה קטנה בקנדה הרחוקה.

רבי יצחק הזמין את הטיסות הדרושות ולהלוך ושוב, בעזרת מגעים חובקי עולם בירר מי יכול לארח אותו שם, ויצא לדרך. רבי יצחק נפרד מבני משפחתו ועשה דרכו בטיסה טרנס אטלנטית במשך כחצי יממה. עייף ומותש הגיע ליעדו וחיפש את דרכו לבית מארחו – יהודי טוב לב ובעל חסד, המשמש כרופא בכיר במחלקת העיניים בבית החולים הסמוך לעיירת מגוריו.

לאחר כשעת נסיעה מצא את הבית הדרוש, נקש על הדלת והתקבל בחום בבית מארחיו. בשעת ערב, סעד בעל הבית עם אורחו, וכשסיימו לאכול, אמר המארח: "תרגיש בבית, ידידי רבי יצחק, אם תרצה לשתות – יש במטבח, אם תצטרך ספר – יש בספריה... תרגיש בנוח ליטול מכל אשר תרצה!" אמר המארח, ובירך את אורחו ב"לילה טוב" חייכני.

רבי יצחק אכן קיבל מיטה נוחה, אך למרות השעה המאוחרת, לא הצליח להירדם בקלות. הוא בחר להיענות להמלצת מארחו הנחמד וניגש אל הספריה לחפש ספר מעניין. זו הפעם הראשונה בה הביט בספריה מסוג זה, והוא הופתע לגלות עשרות מדפים כורעים תחת אלפי ספרי רפואה, בשפות שונות – מעברית ועד סינית, דרך צרפתית, ספרדית, פורטוגזית ואנגלית כמובן, ובמגוון מקצועות רפואה מכל המינים והסוגים. הוא מוסיף להביט בספריה העמוסה, אך לא מוצא אף ספר מעניין עבורו. ספרי הרפואה אינם מדברים אליו, רובם בשפה שהוא כלל לא מכיר... הוא מוסיף להביט במדפים, ולהפתעתו נתקל בספר בעל גוון יהודי, ספר הנראה כספר קודש של ממש, כמו נגזר מאחד מבתי הכנסת בבני ברק והובא עד הנה...

הוא מוציא את הספר כשרעד קל בידיו, ולהפתעתו הרבה – אכן כן, זהו ספר תורני לחלוטין, "קדושת עיניים" שמו, אותו חיבר המשפיע הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א. לרגע הרגיש "בבית", ספר כמו הספרים המוכרים לו, וברגע הבא הופתע ונדהם: איך הגיע הספר הזה לכאן?! מניין התייצב ספר כזה במקום כזה?! מה העמיד את ספר "קדושת עיניים" בטבורה של ספריה רפואית בביתו של פרופסור נודע?! הוא ממשש את הספר שוב ושוב וליבו מסרב להאמין. בטבורה של עיר נוכרית כמעט לחלוטין, בסוף העולם ממש, דווקא כאן ספר יהודי קדוש בשם "קדושת עיניים"?! איך הגיע הספר הזה לכאן?! דקות ארוכות עמד נכחו נדהם, הביט אנה ואנה, מנסה למצוא אולי יש כאן ספר נוסף שישפוך אור על התעלומה. אפס, כי היה זה ספר יהודי בודד, בספריה עתירת ספרים רפואיים. פלא פלאות – מה מחפש כאן ספר כזה?!

לנוכח השעה המאוחרת, הבין רבי יצחק כי פיתרון התעלומה יוכל להיוודע רק בבוקרו של יום. כשישוחח עם מארחו הנחמד ויפרוש את תמיהתו בפניו. בינתיים, לקח את הספר ועיין בו קלות עד שנרדם. כשהתעורר בבוקר ולאחר שהתפלל והחל לעסוק בנושא שלשמו הגיע הנה, שב לבית מארחו וגילה כי בעל הבית בבית. מארחו בירכו בשלום לבבי והתעניין אם הוא צריך עזרה, אך העזרה הדרושה ביותר לרבי יצחק – היתה פיתרון התעלומה הפלאית מאמש...

הוא התנצל קלות ושאל קצרות בתמיהה עצומה: "אינני מבין וסליחה על השאלה. הספר הזה הוא ספר קודש! מניין הגיע הנה ומה הוא מחפש כאן בין הספרות הרפואית העניפה?". הפרופסור המארח חייך קלות והשיב: "תשמע, אם מצאת את זה במדפי ספרי הרפואה, כנראה שזה ספר רפואה..." אמר, מגלה טפח ומסתיר טפחיים... "מה?" התבלבל רבי יצחק. "לא הבנתי? זה? ספר רפואה? היתכן?! זה ספר קודש, פרופסור!". "לא ולא!" חייך שוב הפרופסור מבעד לשפמו, "זה ספר רפואה לכל דבר, הסכת נא ושמע! יש לי ידיד, פרופסור ג'ונסון מבוסטון. מכיר?", רבי יצחק הנהן בשלילה, והפרופסור המשיך, "טוב, לא משנה, אתה לא בענף שלנו אז איך תכיר.

בקיצור, פרופסור ג'ונסון נחשב המאבחן הטוב ביותר באמריקה בתחומו, וכנראה הוא הטוב ביותר בעולם כולו. אנחנו בידידות מאז ימי האוניברסיטה ובמשך תקופה שהינו יחדיו בישראל, אז למד עברית. עד היום, אנו מדברים ונפגשים מדי פעם, בכנסים בינלאומיים וכדומה. בקיצור, לא אלאה אותך בפרטים, ביום מן הימים אני יושב איתו והוא מגלה את אוזני כי בעת האחרונה האבחונים שלו מדוייקים יותר משהכיר בעבר. תמיד הוא נחשב למאבחן מומחה מספר 1, ובדיוק לכן הגיעו אליו המקרים הקשים והמסובכים ביותר, ובהם הצליח להשיב כ- 50 אחוזי דיוק באבחון שלו, נתון הנחשב הצלחה גדולה במקרים מסובכים כמו אלה שהוא מתמודד עימם. אלא, כך סיפר לי ג'ונסון, לאחרונה גילה נוסחה חדשה, שהעלתה את רמת הדיוק שלו באבחונים לסביבות ה- 90 אחוז. שמעת? 90 אחוז!" כמעט צעק הפרופסור, והחווה באצבעו לרבי יצחק, מנסה להסביר בתנועות ידיים את גודל ההישג המדובר.

> לנוכח השעה המאוחרת, הבין רבי יצחק כי פיתרון התעלומה יוכל להיוודע רק בבוקרו של יום. כשישוחח עם מארחו הנחמד ויפרוש את תמיהתו בפניו. בינתיים, לקח את הספר ועיין בו קלות עד שנרדם

"לא הייתי יכול לכבוש את סקרנותי ושאלתי אותו כיצד הגיע להישג הרפואי המדהים הזה, שיא עולמי של ממש. ואז הוא גילה לי על הספר הזה, "קדושת עיניים" שמו. הוא הסביר, כי הספר הזה לימד אותו, לראשונה בחייו, עד כמה כוח הראיה הוא המשפיע הגדול ביותר על תפקוד המוח. כי יש מבטים, הסתכלויות וראיות, שפשוט משבשים את יכולת המוח להתמקד, להתרכז, לבחון בצורה המיטבית את מה שנגלה לפניו. אלו הסתכלויות שהתורה אוסרת, מבטים שיהודי חייב להישמר מפניהם, כך ציוותה התורה ורק כך יזכה לשמור על עיניו ומוחו זכים וצלולים, בריאים וטובים! הספר הזה עוסק במצוות שמירת העיניים ומרחיב בידע רב, סיפורים ומקורות, כיצד לשמור על העין מראיות בעייתיות, כיצד לשמור על ראיה צלולה וחדה, כיצד לאפשר למוח לתפקד בצורה המיטבית.

פרופסור ג'ונסון רכש את הספר והחל לשמור על העיניים, וראה זה פלא: לא זו בלבד שחש קשר רוחני מתחדש עם בוראו, אלא

שאבחוניו השתפרו פלאים, יכולתו לנתח נתונים ולהבין צילומים עלו לאין ערוך, הוא הגיע ל- 90 אחוז הצלחה בזכות שמירת העיניים! בעקבות פרופסור ג'ונסון" הוסיף הרופא לאחר השתהות קצרה, "רכשתי גם אני את הספר, ואני מקפיד על זמן שבועי קבוע ללמוד בו, כדי להזכירני לשמור על בריאות עיניי וצלילות מוחי, בדרך תורתנו הקדושה.

מאז התחלתי בכך, יש עיתונים שאינני קורא בהם, יש מראות שאינני מסתכל עליהם, יש מצבים שאינני נכנס אליהם, הכל כדי לשמור על המוח שלי מתפקד כיאות, לאפשר לו לשמש אותי בבריאות איתנה ובאבחנה נכונה לכל החיים! בגילוי לב", הוסיף הפרופסור בנימה אישית, "זה לא היה קל. שמירת עיניים דורשת הקרבה, שינוי הרגלים בחיים, בטח לרופא כמוני שמשתתף באירועים שונים, קורא עיתונים ומחקרים ונפגש עם אנשים מכל הסוגים. אך זה כל כך כדאי לי, ולכן לא פעם אני נמנע מאירועים ומפגשים שונים, מדלג על עיתונים, מוותר על דברים שספק אם היו מועילים לי, אך בוודאי שהיו מזיקים לעיניי ומוחי הרבה יותר. ומאז – יכולות האבחון וההבנה והדייקנות שלי השתפרו לאין ערוך!

עכשיו אתה מבין מה מחפש הספר הזה כאן? זה לא רק ספר רפואה, זה מפתח לכל ספרי הרפואה. מי שצועד עם העצות והדרכים, ההנחיות והטיפים ששומרים על עיניו – המוח שלו נפתח להבין ולדעת, לאבחן, להחכים, לקלוט!". הפרופסור סיים את המונולוג הארוך, ורבי יצחק ישב עוד שעה ארוכה עד שהתאושש מהסיפור המטלטל, אותו ציטט באוזנינו. והמסר שלו עולה מכל שורה, צץ מכל אבחון מדוייק: הבה נשמור על העיניים בריאות ואיתנות, שמורות ומוגנות. הבה נשמור את העין מכל ראיה אסורה או זרה, מעיתון או תמונה, מהבטה במקום אסור או מנשיאת עיניים למקום מיותר.

העיניים שלנו הן איבר עדין ורגיש, כל ראיה אסורה מטשטשת את יכולתן לראות, משבשת את תפעול המוח. רק שמירת עיניים מיטבית, מבטיחה לנו ראיה בריאה, טובה ומפוקחת, שתאפשר לנו להבין, לזכור, לאבחן ולקלוט, בעזרת העיניים הבריאות שלנו! הרי אנשים כה מתאמצים להבין ולקלוט, להחכים ולהתבונן. בחורים בישיבה, ילדים רכים בשנים, אברכים צעירים, מתמודדים מול סוגיא קשה, דיבור תוספות שאינו ברור, שיעור עיוני שאינו בהיר מספיק. כמה כולנו מנסים ללמוד בכל תחומי החיים, כמה אנו מנסים לשכלל את יכולת האבחנה שלנו במתרחש לנגד עינינו, את היכולת שלנו לקבל החלטות נבונות ומושכלות ביחס למה שקורה עימנו.

"וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי... עֵינֵיכֶם" - זו לא רק מצווה, זו גם עצה בריאה במיוחד. רוצים להבין? רוצים לקלוט? שואפים להחכים? צאו וראו מה למד הפרופסור על בשרו, כיצד חש את המהפך בעקבות שמירת עיניו. רק שמירת עיניים מבטיחה הבנה ברורה ובהירה...!

פניני פרשת השבוע

לילה אחד העירו אותו בדפיקות חזקות, שלא השאירו בידו ספק כי עיסוקו נחשף ושעתו הגיעה. ואכן בדלת ניצב פולקובניק (דרגת קפטן) במדי הצבא האדום, שאמר לו: "קח איתך את כלי העבודה שלך ובוא אחרי". המוהל נטל את שני הצרורות שמתחת למיטתו בדיוק לשעה כזו, אך למרבה ההפתעה, במקום למשאית אסירים הוא הוכנס לרכב פרטי שאותו קצין נהג בו בעצמו. הם נסעו צפונה ממוסקבה למעלה מ- 3 שעות והגיעו לכפר קטן לאחר שהאיר השחר, שם עצר הקצין למוהל: "בואו אחרי".

את האפיזודה הבאה סיפר הרה"ג **רבי ישראל מאיר לאו** שליט"א באחת משיחותיו:

הסופר ניצול השואה אלי ויזל הגיע לברית המועצות כשמסך הברזל עדיין הפריד בין היהודים שם לעולם כולו, יהודים אותם כינה 'יהודי הדממה'. הוא פגש ביהודי שהיה נוהג למול ילדי ישראל לבקשות ההורים, תוך סיכון עצמי כי הדבר היה אסור על פי החוק. הוא ידע כי בכל שעה יש לו לצפות למאסר ולהגליה לסיביר, אם לא גרוע מזה. כדי להיות מוכן להגליה היו שני צרורות קבועים למיטתו – האחד הכיל טלית, סידור ותפילין ובצרור השני – כלי המילה.

לילה אחד העירו אותו בדפיקות חזקות, שלא השאירו בידו ספק כי עיסוקו נחשף ושעתו הגיעה. ואכן בדלת ניצב פולקובניק (דרגת קפטן) במדי הצבא האדום, שאמר לו: "קח איתך את כלי העבודה שלך ובוא אחרי". המוהל נטל את שני הצרורות שמתחת למיטתו שהיו מוכנים בדיוק לשעה כזו, אך למרבה ההפתעה, במקום למשאית אסירים הוא הוכנס לרכב פרטי שאותו קצין נהג בו בעצמו. הם נסעו צפונה ממוסקבה למעלה מ- 3 שעות והגיעו לכפר קטן לאחר שהאיר השחר, שם עצר הקצין למוהל: "בואו אחרי".

בבית כפרי המתינה להם אישה עם תינוק והקצין אמר: "זה התינוק שלי. אני יהודי, אני יודע במה אתה עוסק אני רוצה שתמול אותו עכשיו". "לא אמרתי לך את שמי , כי אני לא רוצה שתדע אותו ולא תוכל אי פעם להסגיר אותי", המשיך ואמר, "מפקדי לא יודעים את זהותי האמיתית, וכשידעתי כי יהיה לי בן – דאגתי שאשתי תלד פה בכפר הנידח הרחק ממוסקבה, כדי שאוכל למול אותו בבוא היום באין רואה".

כאן אזר המוהל אומץ ושאל אותו: "אבל מדוע? הרי את כל היתר המצוות אינך מקיים, למה דווקא במצוה זו אתה מסתכן כל כך?". והקצין השיב: "את החותם שהטביע בי אבי כשאני הייתי בן 8 ימים אני רוצה להטביע בבני אחרי. זה המעט שאני חייב לזכרו של אבא ולכבודה של המורשת היהודית שאליה נולדתי. החותמת הזו תאמר לבן שלי כל חייו כי הוא בן לעם היהודי".

כן, מסירות הנפש היא המייחדת את עם ישראל מכל העמים, היא ההופכת את עמנו לעם סגולה, אהוב וחביב. תכלית חייו של היהודי על אדמות, אינה להעביר כאן את חייו, כיתר בעלי החיים. לא כן. חייו של היהודי מקודשים ומרוממים ומיועדים אל תכלית אחת: קנין חיי נצח בעולם הבא. זה הוא סוד כוחה של מסירות הנפש למיתה ויש בכך גם כדי ללמדנו על מהותם של החיים, על קדושתם ועל מעלתם.

עצות וסגולות:

תשובה (ב')

אם יתחרט על מעשיו - ה' יסלח לו

כְּשֶׁאָדָם שָׁב וּמִתְחָרֵט לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא וְסוֹלֵחַ וּמוֹחֵל לוֹ עַל כָּל מַה שֶׁחָטָא וּפָגַם.

(מעגלי צדק, אות ג'מ"ל)

תשובה המועילה ביותר בעודו צעיר

אִם נִתְעוֹרֵר הָאָדָם בִּימֵי הָעֲמִידָה וְחָזַר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, זוֹ הִיא הַתְּשׁוּבָה הַמְּעֻלָּה, שֶׁעֲדַיִן הוּא בְּתַקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְכָבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן יוֹצְרוֹ (ע"ז יט.). וְהִנֵּה מִי שֶׁחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה בְּעוֹדוֹ חָזָק וְאַמִּיץ, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה רֶסֶן לַסּוּס כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּבֵּר עָלָיו.

(פיתוחי חותם שם)

החוזר בתשובה, ה' יענהו בקראו אליו

מִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וְחוֹזֵר מֵחֲטָאָיו כָּרָאוּי, כְּשֶׁקּוֹרֵא לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעֵת צָרָתוֹ עוֹנֵהוּ, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּנָּבִיא (ישעיה נה ז) 'יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו וְיָשֹׁב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ'. הֲרֵי מַשְׁמַע בִּפְשִׁיטוּת דְּכְשֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, צוֹעֵק אֶל הַשֵּׁם וְעוֹנֵהוּ.

(מעגלי צדק אות ר"ש, ד"ה רחוק מרשעים)

דרך ה' לקבל את השבים

הַתְּשׁוּבָה הִיא שֶׁאָדָם חוֹזֵר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמְעוֹ וּמְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, וְכָךְ הִיא דַּרְכָּהּ שֶׁל תְּשׁוּבָה, שֶׁהָאָדָם שָׁב וּמִתְחָרֵט וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַבְּלוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד.

(אלף בינה מזמור כה, ד"ה כל אורחות ה')

בדבר שחטא - בו יתקן

אִם עָשָׂה אָדָם חֲבִילוֹת שֶׁל עֲבֵרוֹת, יַעֲשֶׂה כְּנֶגְדָּן חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת (ויק"ר כא ה). וְהִנֵּה הַתְּשׁוּבָה הַמְּעֻלָּה שֶׁתִּהְיֶה תְּשׁוּבָה מֵעֵין הַמְּשׁוּבָה, אוֹתוֹ אֵבֶר שֶׁחָטָא בּוֹ, בּוֹ בְּעֶצְמוֹ יְתַקֵּן (שמו"ר כג ג) וְאִפְשָׁר שֶׁלָּזֶה רָמְזָה תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה 'עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל' (שמות כא כד), לְרַמֵּז דְּהָאֵבֶר שֶׁחָטָא בּוֹ, בּוֹ בְּעֶצְמוֹ יְתַקֵּן, דְּזֶהוּ הַתִּקּוּן הַמּוֹעִיל יוֹתֵר.

(אלף בינה, אות ח"ת ד)

חשיבות ההשכמה לבית הכנסת

וְהִנֵּה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר הָאָדָם וְרוֹצֶה לְתַקֵּן בְּכָל מַה שֶּׁפָּגַם תִּקּוּן גָּמוּר, גַּם הַהֲלִיכָה שֶׁהָלַךְ בְּעֶצְמוֹ לִדְבַר עֲבֵרָה, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן גַּם כְּנֶגֶד הַהֲלִיכָה הַהִיא, וְהַתִּקּוּן הוּא, שֶׁיִּהְיֶה מַשְׂכִּים לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וּכְשֶׁיִּשְׁמַע מִצְוָה יָרוּץ לָהּ בְּלִי שׁוּם עַכָּבָה כְּלָל.

(אלף בינה שם)

פנינים על הפרשה:

רק בעזרת הקב"ה יכול לנצח את יצר הרע

וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם **בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב. וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה** (דברים כו ה-ו). וְצָרִיךְ אַתָּה לִתֵּן הוֹדָאָה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל שֶׁעֲזָרְךָ עַד שֶׁנִּצַּחְתָּ לַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהַנִּצָּחוֹן תָּלוּי בְּיָדוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהלים לז לב-לג) 'צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק', שֶׁהוּא יֵצֶר הָרָע הָרוֹדֵף אַחַר הַצַּדִּיק 'וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ', 'ה' לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ'. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר **וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי**, אֲרַמִּי הוּא יֵצֶר הָרָע שֶׁהוּא רַמַּאי, **אֹבֵד אָבִי**, דְּהַיְנוּ בְּקֵשׁ לְהַאֲבִיד אֶת אָבִי, כְּתַרְגּוּמוֹ. **וְאָבִי** הָאָמוּר כָּאן הוּא יֵצֶר הַטּוֹב שֶׁהוּא כְּאָב לָאָדָם, שֶׁמּוֹרֶה לוֹ דֶּרֶךְ טוֹבָה וְיִשָּׁרָה, וְתֵבֵת **אָבִי** נְמִי גִּימַטְרִיָּא י"ג, רוֹמֵז לַיֵּצֶר הַטּוֹב שֶׁאֵינוֹ בָּא לָאָדָם כִּי אִם עַד שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים. וְזֶהוּ **אֹבֵד אָבִי**, לְפִי שֶׁיֵּצֶר הָרָע הוּא עַז פָּנִים וְתַקִּיף מִיֵּצֶר הַטּוֹב, וּכְמוֹ שֶׁקָּרָא שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לַיֵּצֶר הַטּוֹב (קהלת ד יג) 'יֶלֶד מִסְכֵּן וְחָכָם' וְיֵצֶר הָרָע 'מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל', וּבְתַקְפּוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרָע וְעַזּוּת פָּנִים שֶׁלּוֹ בִּקֵּשׁ לְאַבֵּד אֶת יֵצֶר הַטּוֹב. **וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה**. דְּהַיְנוּ, שֶׁאֵין יֵצֶר הָרָע מִתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם בְּיוֹתֵר עַד שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁבָּא יֵצֶר הַטּוֹב, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה בָּא יֵצֶר הָרָע בְּחִילוּתָיו וּמֵצֵר עַל הָאָדָם בְּמִצָּרִים רַבִּים, בְּהַרְהוּרִים וּמַחֲשָׁבוֹת רַק רַע כָּל הַיּוֹם. וְזֶהוּ **וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה**, דְּהַיְנוּ, מֵצֵר עַל הָאָדָם בְּצָרוֹת רַבּוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת וְהַרְהוּרִים רָעִים:

יצר הרע מפתה בתחילה מעט ולבסוף שולט באדם

וּמִתְּחִלָּתוֹ **וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט**, שֶׁמִּתְּחִלָּה בָּא יֵצֶר הָרָע בְּפִתּוּי מְעָט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ח"ג רסז:) 'וַיָּבֹא הֹלֵךְ לְאִישׁ הָעֲשִׁיר' וְגוֹ' (שמואל ב' יב ד), וּכְשֶׁיִּרְאֶה שֶׁהָאָדָם שׁוֹמֵעַ לוֹ הוֹלֵךְ וּמִתְגַּבֵּר, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה בַּעַל הַבַּיִת. וְזֶהוּ **וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב**, וְכֵיוָן שֶׁנִּתְגַּבֵּר, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה **וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ**, הֵם יֵצֶר הָרָע וְחִילוּתָיו שֶׁכֻּלָּם נִקְרָאִים מִצְרִים, שֶׁמְּצָרִים וּמְרֵעִים לָנוּ. **וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה**, דְּהַיְנוּ שֶׁהִכְבִּידוּ עָלֵם עַד שֶׁנִּטְמְעָנוּ בְּזֶהֱמָא שֶׁלָּהֶם:

(פיתוחי חותם פרשת כי תבוא)

ישתדל שיציאתו מהעולם תהיה כביאתו, בלא חטא

בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ (דברים כח ו). בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים וגו' (בראשית א א). בְּרֵאשִׁית. אוֹתִיּוֹת 'יָשָׁר בָּאתָ', וְהִיא נְמִי 'יָשָׁר תְּבֹא', לְרַמֵּז עַל מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ב"מ קז.) עַל פָּסוּק (דברים כח ו) 'בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ', שֶׁתְּהֵא יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם כְּבִיאָתְךָ לָעוֹלָם, מַה בִּיאָתְךָ לָעוֹלָם בְּלֹא חֵטְא כָּךְ יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֵטְא. לְפִי שֶׁאָדָם כְּשֶׁבָּא לָעוֹלָם הַזֶּה הוּא בָּא זַךְ וְנָקִי, וְעִקַּר בִּיאָתוֹ הוּא כְּדֵי לְהַרְוִיחַ אֵיזֶה הוֹסָפָה, וְאִם בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים תָּעָה מִדַּרְכּוֹ הַשִּׂכֶל וְרָדַף אַחַר יִצְרוֹ, לֹא בִּלְבַד שֶׁאֵינוֹ מַרְוִיחַ אֶלָּא אַדְרַבָּא מַפְסִיד. וְלָכֵן אִם כְּבָר עָבַר עָלָיו רוֹב קִנְאָה וְהָלַךְ אַחַר עֲצַת יִצְרוֹ, בְּעוֹדוֹ בַּחַיִּים חַיּוֹתוֹ צָרִיךְ לְהִתְעוֹרֵר וּלְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עִוָּת, וְלָשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה וּלוֹמַר, לָמָּה נִבְרֵאתִי וּמַה הֲנָאָה לְיוֹצְרִי בִּי כִּי בְּרָאנִי, אֶלָּא וַדַּאי כְּדֵי לְהֵיטִיב לִי אִם עָשִׂיתִי רְצוֹנוֹ. וּכְשֶׁיִּזְכֹּר הָאָדָם תָּמִיד שֶׁהַשֵּׁם בָּרָאוֹ יָשָׁר וְסִבַּת בְּרִיאָתוֹ הִיא כְּדֵי לְהַרְוִיחַ, הִנֵּה כְּשֶׁיִּצְרוֹ מְפַתֵּהוּ בְּוַדַּאי דְּלֹא יִשְׁמַע לוֹ, דְּיִתְמַהּ וְיֹאמַר אֵיךְ הַשֵּׁם עֲשָׂאַנִי יָשָׁר

וַאֲנִי מַשְׁחִית מַעֲשָׂיו יִתְבָּרַךְ:

וְזֶה אִפְשָׁר רָמַז שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּקֹהֶלֶת (ז כט) בְּאָמְרוֹ 'אֲשֶׁר עָשָׂה [ה]אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְהֵמָּה בִּקְשׁוּ חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים'. הַכַּוָּנָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא 'עָשָׂה אֶת הָאָדָם' שֶׁהוּא הַנְּשָׁמָה 'יָשָׁר', אֲבָל 'וְהֵמָּה', כְּשֶׁנִּכְנְסָה הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף וְנַעֲשׂוּ שְׁנַיִם, הִפְסִידוּ עַצְמָם וְסָרוּ מֵאַחֲרֵי הַשֵּׁם דְּבָזֶה צְרִיכִים לִתֵּן 'חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים', אֲבָל אִם נִשְׁאַר יָשָׁר כַּאֲשֶׁר עָשָׂהוּ הַשֵּׁם בָּזֶה אֵין עֲלֵיהֶם חִשְׁבּוֹן. וְזֶהוּ שֶׁרָמְזָה לָנוּ הַתּוֹרָה בְּמִלַּת **בְּרֵאשִׁית**, אוֹתִיּוֹת 'יָשָׁר בָּאתָ', 'יָשָׁר תָּבֹא', לוֹמַר זְכֹר אָדָם וְשִׂים בֵּין עֵינֶיךָ תָּמִיד כִּי 'יָשָׁר בָּאתָ' כְּשֶׁבָּאתָ לָזֶה הָעוֹלָם, וּשְׁמֹר אֶת נַפְשְׁךָ מְאֹד לָדַעַת עַל מַה בָּאתָ כִּי אִם לְהַרְוִיחַ מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְתוֹסִיף יְשָׁרוּת עַל יְשָׁרוּת כְּדֵי כְּשֶׁתֵּלֵךְ לְאוֹתוֹ עוֹלָם תֵּלֵךְ 'יָשָׁר', וְזֶהוּ 'יָשָׁר תָּבֹא':

(גנזי המלך, תיקון התשובה אות י')

מהות היראה הנצרכת

לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ (דברים כח נח). וְהַיִּרְאָה הִיא, צָרִיךְ לֵידַע שֶׁה' יִתְבָּרַךְ אֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים בּוֹרֵא הַכֹּל וּמוֹשֵׁל בַּכֹּל, וּמַשְׁגִּיחַ בְּכָל פְּרָט וּפְרָט לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו כְּפִרְי מַעֲלָלָיו הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע, וּמַעֲנִישׁ עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְנוֹתֵן שָׂכָר עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וְכֵן כָּתוּב בַּתּוֹרָה (דברים כח נח) 'לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ', וְזֶה הַלָּשׁוֹן שֶׁדִּבֵּר בּוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מִי הוּא זֶה אֲשֶׁר יִקָּרֵא הַמְקֹרָא הַזֶּה וְלֹא יִרְעַד וְתִסְמַר שַׂעֲרוֹת בְּשָׂרוֹ, כִּי בָּא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לְהַלְהִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיִרְאָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָמַר לָהֶם כִּי בְּחִיּוּב הַכְּרְחִי צְרִיכִים לְיִרְאָה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי כִּי ה' יִתְבָּרַךְ הַבְּרִיאָה שֶׁבָּרָא הָאָדָם לֹא בְּהֶכְרֵחַ רַק בְּרָצוֹן, וְלֹא לְצֹרֶךְ רַק נְדָבָה, וְכַוָּנָתוֹ כִּי אִם לְהֵיטִיב לוֹ דְּוָקָא כַּאֲשֶׁר חָכְמִים הִגִּידוּ. וּבִפְרָט כָּל אֲשֶׁר בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכָּנֶה, צָרִיךְ לְיִרְאָה הַשֵּׁם וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ יוֹתֵר, מֵאַחַר שֶׁבָּחַר בָּנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִכָּל אֻמָּה וְלָשׁוֹן וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ וְהוֹרָאנוּ דְּרָכָיו הַיְשָׁרִים וּמִדּוֹתָיו וְסוֹדוֹתָיו וּגְנָזָיו:

וְזֶהוּ כַּוָּנַת הַמִּקְרָא 'לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד', בָּא לְהוֹרוֹת הַחִיּוּב שֶׁחַיָּב הָאָדָם לִהְיוֹת יָרֵא מִן ה' יִתְבָּרַךְ לְפִי כְּבוֹדוֹ וּגְדֻלָּתוֹ, לְפִי שֶׁהָעוֹלָם לֹא הָיָה וְהַשֵּׁם עָשָׂהוּ, וְהָאָדָם לֹא הָיָה וְהַשֵּׁם עָשָׂהוּ, וְכָל זֶה לֹא בָּרָא כִּי אִם לִכְבוֹדוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַתַּנָּא (אבות פ"ו מי"ב) כָּל מַה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא כִּי אִם לִכְבוֹדוֹ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר 'הַנִּכְבָּד':

עוֹד, אוֹמְרוֹ 'וְהַנּוֹרָא', כִּי הוּא נוֹרָא מִצַּד פְּעֻלּוֹתָיו שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּכָל עֵת וּבְכָל זְמַן עַל הַמְּדִינוֹת אֵיזוֹ לַחֶרֶב אֵיזוֹ לְשָׁלוֹם אֵיזוֹ לָרָעָב אֵיזוֹ לַשָּׂבָע, וְהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וּכְאִלּוּ הוּא שָׁרוּי עִמָּנוּ, וְזֶה הוּא שֶׁאָמַר 'וְהַנּוֹרָא הַזֶּה', מִלַּת 'הַזֶּה' מוֹרֶה בְּאֶצְבַּע שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מַשְׁגִּיחַ בְּכָל מַעֲשֵׂינוּ וְאֵין שׁוּם דָּבָר נָעֲלָם מִמֶּנּוּ:

עוֹד הוֹסִיף לוֹמַר 'אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ', לוֹמַר דְּהַיְנוּ שֶׁהַחוֹבָה שֶׁאָמַר בְּרֹאשׁ הַמִּקְרָא 'לְיִרְאָה אֶת ה'', חוֹבָה עַל כָּל הַנִּבְרָאִים אֲפִלּוּ לֹא נָתַן לָהֶם תּוֹרָתוֹ וְלֹא הֹרָאָה לָהֶם אוֹתוֹתָיו וְנִפְלְאוֹתָיו, מִכָּל שֶׁכֵּן הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁיִּחֵד ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם וְנִקְרָא אֱלוֹהַּ שֶׁלָּהֶם בֶּאֱמֶת. וְזֶהוּ 'אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ', שֶׁבְּךָ בָּחַר מִכָּל הָאֻמּוֹת וְנִקְרָא אֱלוֹהַּ שֶׁלְּךָ, לָכֵן רָאוּי לְךָ לְיִרְאָה אוֹתוֹ וּלְכַבְּדוֹ יוֹתֵר מִן הַכֹּל:

(גנזי המלך, תיקון התשובה אות כג)

יראה בלא חכמה אינה יראה שלמה

אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דֶרֶךְ הַהֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' (תהלים קיט א). הִנֵּה אֵין רְצוֹנִי לִכְתֹּב הַדְּקְדּוּקִים שֶׁיֵּשׁ לְדַקְדֵּק בַּכְּתוּבִים, רַק מִתּוֹךְ הַפְּרוּשׁ יוּבְנוּ הַדְּקְדּוּקִים. כַּוָּנָתוֹ בָּזֶה כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַתַּנָּא (אבות פ"ג מי"ז) אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה, אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה, דִּשְׁנַיִם אֵלּוּ אֲחִים שֶׁלֹּא יִתְפָּרְדוּ, דְּזֶה בְּלֹא זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל, דְּאִם יֵשׁ בּוֹ יִרְאָה בְּלֹא חָכְמָה אַף עַל גַּב דְּהוּא יָרֵא שָׁמַיִם בְּתַכְלִית, אֵינוֹ מַגִּיעַ לְמַדְרֵגַת הַחֲסִידוּת, דְּאֵין בּוּר יָרֵא חֵטְא וְלֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד (שם פ"ב מ"ה). וְאִם גַּם כֵּן יֵשׁ בּוֹ חָכְמָה בְּלֹא יִרְאָה אֵין בְּיָדוֹ כְּלוּם (שבת לא.), דַּאֲפִלּוּ חָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו אֵין חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת (שם פ"ג מ"ט), מִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאֵין בְּיָדוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים כְּלָל דְּחָכְמָתוֹ בְּטֵלָה וּמְבֻטֶּלֶת:

זֶהוּ שֶׁאָמַר **אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דֶרֶךְ**, דְּהַיְנוּ מְקֻיָּמִים מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (דברים יח יג) 'תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ', דְּכָל מַעֲשָׂיו יִהְיוּ בִּתְמִימוּת עִם ה', לֹא יָטֶה יָמִין וּשְׂמֹאל, שֶׁתִּהְיֶה יִרְאָתוֹ יִרְאַת הָרוֹמְמוּת. וְלֹא שַׁיָּךְ שֶׁיִּגִּיעוּ בְּנֵי אָדָם לְיִרְאָה זוֹ, כִּי אִם **הַהֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'**, דְּיִרְאָה בְּלֹא חָכְמָה אֵינָהּ יִרְאָה שְׁלֵמָה:

אף בשעת הליכתם בעניני העולם מחשבתם בתורה

וּמַה שֶּׁאָמַר **הַהֹלְכִים**, לְהוֹרוֹת דְּלְעוֹלָם אֵינָם מְסִירִים דִּבְרֵי תּוֹרָה מִלִּבָּם, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מַשָּׂא וּמַתָּן וּבִשְׁעַת אֲכִילָה וּבִשְׁעַת שְׁכִיבָה, דְּזֶהוּ מְקֻיָּמִים מִקְרָא שֶׁכָּתוּב (שם ו ז) 'וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ'. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר **הַהֹלְכִים**, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הֲלִיכָתָם בַּדֶּרֶךְ אֵינָם מַפְנִים לִבָּם לְבַטָּלָה, כִּי אִם מַחֲשַׁבְתָּם בַּתּוֹרָה. וּמַה שֶּׁאָמַר **בְּתוֹרַת ה'**, לְהוֹרוֹת דְּבָעִינַן תּוֹרָה לִשְׁמָהּ:

(אלף בינה, תהלים קיט אות א)

יכול להראות לאחרים יראת"ש שבו, שילמדו ממנו

בַּה' תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי, יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ (תהלים לד ג). אִפְשָׁר דְּבָא לוֹמַר דְּהֵיכָא דְּלִהוֹרוֹת לַאֲחֵרִים כֵּיצַד יִתְנַהֲגוּ בְּיִרְאַת ה', בָּזֶה מְתֻּקָּן לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ שֶׁהוּא יָרֵא אֶת הַשֵּׁם. וּמְפֹרָשׁ כֵּיצַד יִרְאַת ה' שֶׁהוּא מִתְנַהֵג בָּהּ וְאֹפֶן תְּפִלּוֹתָיו וּבִרְכוֹתָיו וְלִמּוּדוֹ וְצִדְקוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וְכָל זֶה לְהוֹרוֹת לַאֲחֵרִים כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנּוּ, וְלֵיכָא בָּזֶה מְשׁוּם יוּהֲרָא כֵּיוָן דְּלִבּוֹ שָׁלֵם עִם הַשֵּׁם, שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ כִּי אִם לְהוֹרוֹת לַאֲחֵרִים וְלֹא לְהַנָּאַת עַצְמוֹ הוּא דּוֹרֵשׁ, שָׁרֵי לְמֶעְבַּד הָכִי. וְאֶפְשָׁר דְּלָזֶה נָמֵי כַּוֵּן הַנָּבִיא עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּאָמְרוֹ (ירמיה ט כג) 'כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי', דְּמִלַּת 'הַשְׂכֵּל' הוּא לְשׁוֹן צִוּוּי, וְלֹא הָיָה לוֹ לוֹמַר רַק 'לְהַשְׂכִּיל וְלֵידַע אוֹתִי', אוֹ 'הַמַּשְׂכִּיל וְיוֹדֵעַ אוֹתִי'. אֶלָּא בָּא לְלַמְּדֵנוּ, דְּהַמְשֻׁבַּח עַצְמוֹ בְּיִרְאַת ה', אֵין נָכוֹן לְשַׁבֵּחַ עַצְמוֹ שֶׁהוּא יָרֵא ה' כְּדֵי שֶׁיְּכַבְּדוּהוּ, אֲבָל לְהוֹרוֹת לַאֲחֵרִים מַעֲשָׂיו כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנּוּ, טוֹב הַדָּבָר. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר 'בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל', דְּהַיְנוּ, כְּשֶׁיֹּאמַר לְאַחֵר 'הַשְׂכֵּל' וַעֲשֵׂה כְּמוֹתִי כִּי כָךְ דַּרְכִּי בְּיִרְאַת ה', בָּזֶה הָעִנְיָן שָׁרֵי. וְזֶהוּ 'כִּי בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי' (שם), דְּהַיְנוּ, שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹרִים זֶה לָזֶה יִרְאַת ה', דְּבָזֶה תִּרְבֶּה דַּעַת וְיִרְאַת ה', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתַלְמוּדָא (סוטה מ.), מִנַּי וּמִנָּךְ יִתְקַלֵּס עִלְאָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר **בַּה' תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי**, דְּהַיְנוּ בְּיִרְאַת ה' אֲנִי מְשַׁבֵּחַ נַפְשִׁי, וְלֹא לִכְבוֹד עַצְמִי אֲנִי מְבַקֵּשׁ רַק כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ **עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ**, מְשׁוּם שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנִּי לַעֲשׂוֹת:

(אלף בינה, מזמור לד בתהלים)

מסכת כתובות דף עד-פ

בדין מקח טעות בשידוכים

בגמ': והא הכא דכטעות אשה אחת דמי ופליגי וכו' (כתובות עד, א).

הפוסקים דנו בדין נערה שנבעלה, אם מותר לה להסתיר מום זה בנישואיה, או שמא יש לאסור זאת מטעם מקח טעות.

ובב"ש (סי' סח ס"ק כד) דייק מדברי התוס' (לעיל י. ד"ה חזקה) שבמקום שהוא מקח טעות צריך לקדשה מחדש ולעשות נישואים, ומדברי השלטי גבורים דייק שצריך לגרשה, ולפי"ז יש לומר שודאי נערה שנבעלה אסורה להסתיר זאת שהרי י"א שהקידושין אינם חלים כלל.

אך באחרונים האריכו לדון בדברי הב"ש, עיין ביעלת חן (סי' יא), בהפלאה (קו"א סי' ס"ח סק"כ), ובבית מאיר (סי' סח) שאין צריך קידושין שנית.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' קיח) נשאל מפנויה שזינתה אם צריכה לגלות על כך בשידוכיה. והשיב, ובדבר אם צריכה את להגיד להבחור שירצה לישא אותך לאשה, ודאי את צריכה לגלות לו, אבל אינך צריכה להגיד לו בראיה והכרה דפעם ראשונה שעדיין לא ידוע אם ירצה בכלל השידוך וממילא אסור אז להגיד לו, ורק אחרי שתדעי שרוצה לישא אותך בברור שכבר אמר לך ודיבר בדבר הנישואין, צריכה את לומר רק זאת שנזדמן איזה פעם בשעה שלא היה לך כובד ראש כל כך לעמוד נגד המפתה בדברי רצוי ופתוי הרבה ותיכף נתחרטת ומצטערת על זה שאירע דבר כזה עד שיכיר מדבריך שאין לו לחוש שיארע גם כשתהיה נשואה לו, ואז מאחר שהוא רוצה בך מפני שהכיר המעלות שלך לא יחזור בו בשביל זה שאירע איזה פעם מאחר שיכיר אותך לנערה שומרת תורה ומצותיה שיש להאמין שלא חשודה את שוב בזה ותהיה אשה מסורה לבעלה כדין התורה.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קטז) נשאל בדבר עלמה יתומה מתנהגת כעת בדרך הטוב והישר מאד, שזה איזה שנים נתפתתה לערל א', וטימא אותה, ואח"כ נתחרטה ע"ז מאד, ונעשית לבעלת תשובה גדולה, וכעת נכבדות ידובר לה עם אינו כהן, אבל יש לחוש מאד שאם יגלו לו, לא ירצה בהשידוך, וגם יהיה חרפה לה ולמשפחתה, שע"ז יתגלה קלונה ברבים, והשיב שאם נעשית לבעולה גמורה, הדין פשוט שמחוייבת לגלות לו קודם, וכתובתה רק מנה, ואם רצה להוסיף מוסיף, ואם לא הודיעה לו אם כנסה בחזקת בתולה הוי מקח טעות, ואפילו מנה אין לה, ואף אם לא התנה בפי', מ"מ הוי עכ"פ ספק מקח טעות, ולהב"ש (סי' סח ס"ק כד) בשם התוס' אף צריך לקדשה מחדש, שקידושיה קדושי טעות, ולהלכה כתב שמ"מ אם רצה למחול מוחל, וי"ל דחלין הקידושין למפרע.

אכן אם אינה בעולה גמורה, ועדיין בתוליה קיימים, אף שהערה בה או נבעלה שלא כדרכה, האריך בזה במל"מ (איסו"ב פי"ז הי"ג), לענין אם נקראת עדיין בתולה לכה"ג, אולם לענין כתובה, כתב במנח"פ (אבה"ע סי' ס"ו), שכתובתה מאתים, כיון דלענין קנס דינה כבתולה מה"ת, ועי' בת' מהרי"ל דיסקין (פסקים סי' ל"ד סק"א), וכל זה כשנודע לבעלה מזה, אך כשהבעל לא ידע הוי מקח טעות.

ולכן כתב שאם גילתה לאדם שהיא בעולה היה צריך להודיע זאת, לכל מי שרוצה לישאנה, ומ"מ נראה, דכל זה אם נתברר שזנתה ע"י עדים וכיוצ"ב, אבל כעין נד"ד, שיודע רק ממנה, ואף ששייך בזה שוי' אנפשה חתיכה דאיסורא, לענין כהן, ולענין כתובתה יש משום הודאת בעל דין, אבל כל זה אינו מחייב אותו רק לומר לה, שהיא מחוייבת להודיע למי שרוצה לישאנה, אבל לומר לאחר, יש לחוש משום לישנא בישא, כיון שרק הוא בעצמו יודע מזה, וכמו שכתב הסמ"ג (במצות ל"ת רי"ג), שע"א היודע בחבירו עון דבר, שאין ראוי להשביע, שלא יקום להעיד עליו, ואם העיד לוקה.

ועיין בשו"ת דברי יציב (אבה"ע סי' טו) שנשאל בדבר נערה פנויה בת גדולים, שבילדותה נתפתתה פעמיים לכשר לה, ומחמת כן נפלה למרה שחורה במשך שנים רבות עד שרצתה לאבד עצמה לדעת, וע"י טיפול רופא הוטב מצבה, והרופא אומר שצריכה להנשא. והיא מתביישת במעשיה, ויש חשש שמלבד סכנת האיבוד לדעת, מחמת בושה לפני בחור דתי וחרדי שבדעתה שזה ימנע לקחת נערה כזאת תצא לתרבות רעה רח"ל לגמרי ותדבק באיזה חפשי, ותפרוק מעליה האמונה מכל וכל. אם יש מקום שתשתדך לאיזה בחור מאמין בתורת השם ותעלים ממנו העבר שלה, כדי להצילה מטמיון ובושה וצער לכל המשפחה הנכבדה, ודן שם אם דבר זה הוא בגדר הונאה, וכן אם הוא מקח טעות,

והאריך שם בכמה עניני מקח טעות, וכן בענין הכתובה שיש לה רק מנה, ולמעשה כתב שם שמ"מ כיון שיש פקו"נ בדבר, ואולי אם לאמיתו של דבר הציל בזה נפש מישראל, דמעלה עליו הכתוב וכו', ניחא ליה למעבד מצוה רבה כזו להציל נפש מישראל מרדת שחת. וא"כ אם היא תדע בעצמה שמקבלת עליה לשוב בתשובה שלימה לפני היודע תעלומות, ולשמור על קדושת וטהרת ישראל מעתה ועד עולם, עלינו להעלים עין מזה וכנ"ל, ושלא לדחות אבן אחר הנופל ח"ו, והשי"ת מקבל השבים אליו באמת.

אך יש שהעירו ממה שפסקו הרמב"ם (אישות פ"י ה"ז, פי"א ה"א), והשו"ע (סי' סו ס"ו, סז ס"א-ב) ששיעור הכתובה, לבתולה מאתים זוז. ולבעולה מנה, וכתב הרמ"א (אהע"ז סי' סה ס"ט) כל מי שטוען טענת בתולים וטענתו טענה, אם רוצה לקיימה אח"כ כותב לה כתובה מנה, ולפי"ז אם יעלימו עין ולא תספר שהיא בעולה הרי נמצא שהכתובה אינה כתובה ושווהים יחדיו שלא כדין שהרי אסור לשהות עם אשתו בלא כתובה, ובספר הנשואין כהלכתם (ח"א עמוד צא) דייק משו"ת מהרש"ם (ח"ז סי' קנב) שאין צריכה לגלות, עיי"ש. וע"ע בפניני הלכה לעיל (יג.) ובקובץ תשובות (ח"א סי' קנט).

כלה שהתברר שהיא יותר מבוגרת ממה שאמרו

בגמ': כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. (כתובות עה, ב).

בסוגיין, כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים ולקמן (עה) הוסיפו עליהן בנשים ריח רע וזיעה וריח הפה וכו', וכן נפסק הדין בשו"ע (אהע"ז סי' לט ס"ד).

והנה ברמב"ם (ביאת מקדש פ"ו ה"ז) כתב, אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי אבל מומין שבחלל הגוף, כגון שניטל כולייתו של אדם או טחול שלו או שניקבו מעיו, אע"פ שנעשה טריפה, עבודתו כשירה, שנאמר שבר רגל או שבר יד, מה אלו בגלוי אף כל בגלוי. וכיון דרק המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים, הרי לכאורה מפורש דאין מחלות פנימיות נקראות מום כמבואר ברמב"ם להדיא. אבל הרי מצאנו בטור (אהע"ז סי' לט) שנחלקו במשתנת במטה או במצורעת אם הוי מום, והרי דברים אלו אינם מומים בכהנים, ובתש' חות יאיר (סי' רכ, הו"ד לעיל ס:) כתב דבודאי יש הרבה מומים דהוי מומים בנשים ולא בכהנים וזה תלוי בדעת בני אדם, ואם בין בני אדם הוא מום גדול ושינוי רב, ודאי הוי מום בנשים. וכל שמצד הסברא הוא חסרון, ודאי למום יחשב וראיה ממשתנת במטה ומנוגעת. ובערוך השולחן (סי' לט) כתב וז"ל, שודאי איכא מומים הרבה חוץ מאלו ומחלות מדבקות וכן מחלות המוסתרות.

ועיין בשו"ת אשר לשלמה (סי' סב) במה שהאריך לדון מדברי הב"י הט"ז ומהרנא"ח לגבי מומים שלא הוזכרו במשנה.

והנה בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' יג) נשאל בבחור אחד שהתקשר ובא בקשר שידוכין עם בתולה אחת וכאשר חקרו קודם כתיבת התנאים על שנות העלמה אצל מכיריהם השיגו בחקירה שהיא כבת כ"ח שנה, אולם כעת נודע להם שהיא בת ל"ח שנה, וחושש ג"כ אולי היא בת ארבעים, ועל כן נפשו בשאלתו אם יש לו בכח ע"פ התוה"ק לנתק הקשר.

והשואל העיר ע"ז ממה שאמרו בסוגיין, כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים יתר עליהן נשים וכו'. והנה כהנים אינם נפסלים בשנים כמבואר בש"ס (חולין כד), וא"כ אם נאמר ששנים הוי מום בנשים א"כ הגמ' היתה צריכה להזכיר בין המומים שנוספו בנשים גם ענין זה, שהיא יותר מבוגרת ממה שאמרו.

ובדובב מישרים השיב, אין זה קושיה משום שבכתובות (בסוגיין) לא חשיב רק מומין שבגוף, אבל דברים שאינם מומין שבגוף אלא שהם חשובים מום במקח משום שדרך בני אדם להקפיד עליהם לא קא חשיב. והאריך שם עוד לבאר שבכל אחד המומים שבו הם לפי ענינו, והיינו ששנים אינם מום בכהנים, אך בלויים הוא מום כיון שהיו נושאים משא בכתף, ואינו משום גזירת הכתוב אלא משום שחלושי כח אינן ראוים לעבודה קשה, ונמצא שבכל אחד דנים לפי ענייני, ועל כן בנשים הרי זה מום במקח משום מצות פריה ורביה כדברי הש"ס בב"ב.

והנה בשו"ת חלקת יעקב (אהע"ז סי' פ) נשאל אודות דין ודברים בין המשודך ומשודכת שהיו משודכים זה כשלש שנים, וקודם החתונה נתוודע להחתן שרימו אותו בשנות הכלה בחמש שנים, שאמרו לו בשעת החיתון שהיא בת כ"ח והיא צריכה להיות כעת לפי החשבון בת ל"א, ונתודע שהיא כעת בת ל"ו שנים, ורצה לנתק הקשר בטענתו, זאת יען כי היא זקנה ממנו עם שש שנים כי הוא כעת בן שלשים לכח והיא כבר בת ל"ו.

והשיב, שבסוגיין לא הוזכר דבר זה למום, והיות שעדיין אינה בת מ' שנה [עיין ב"ב (קיט:) שבת ארבעים שעדיין לא נשאת שוב אינה יולדת] והיא עדיין ראויה להיבנות אין זה טענה לדחותה, והביא שכן מבואר במהרש"ם (ח"ד סי' עז) בחתן שהטעו אותו שהכלה בת י"ח ונתברר שהיא קרובה לשלשים דמאחר שעדיין ראויה להוליד אסור לבטל הקשר, עי"ש.

אכן הביא שם בשם ספר לב יהודה שנשאל בשאלה כזו, העלה על פי המבואר

בתפארת ישראל (אבות פ"ה אות קסה) שכתב שבהגיע אדם לשלשים שנה, כבר נתבטל הכח שבגוף בכל האפשרי, ואין בו עוד כח עלומים, וא"כ הרי זה חשיב שהטעו אותו, ובפרט שאשה משועבדת לבעלה למלאכה וכו' ומ"מ לאחר נישואין חכך להחמיר דלא הוי מום משום חומר א"א.

אך בחלקת יעקב שם כתב שם לדחות דבריו, עיי"ש. והוסיף בזה עוד סברא שהיות והיו משודכין ג' שנים ובקל היה יכול להתודע אודות השנים כי בימינו כל אחד נכתב בפנקס המדינה והוי כמום שבגלוי דמסתמא ידע, ועיי"ש עוד טעמים בזה שלא הוי מום.

אחד שאמר על ת"ח האכילהו שחת

בגמ': אזל רבי אלעזר אמרה לשמעתא קמיה דשמואל, אמר אכסוה שערי לאלעזר וכו' כי סליק רבי זירא אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר לה משמיה דרבי יוחנן אמר ליה על דא אכסוה שערין לאלעזר בבבל. (כתובות עז, א).

בסוגיין, אזל רבי אלעזר אמרה לשמעתא קמיה דשמואל, אמר אכסוה שערי לאלעזר וכו' כי סליק רבי זירא אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר לה משמיה דרבי יוחנן אמר ליה על דא אכסוה שערין לאלעזר בבבל, ופירש רש"י אכסוה שערי האכילוהו שעורים כבהמה, וכן הביא בש"מ (שם) האכילוהו שעורים כבהמה לפי שאין ממש בדבריו ע"ש. והיינו ששמואל אמר 'האכילו שעורים לאלעזר', כלומר האכילוהו מאכל בהמה.

וביעב"ץ (תוס' ד"ה אכסוהו) הביא שיש לומר שהאכילוהו שעורים היינו בלשון עבר, והיינו שהתכוון שמואל לומר שהאכילוהו לפני זה מאכל בהמה, ועל כן אין לו חיך לטעום. ויש שגרסו שהכוונה בלשון עתיד, כלומר מעתה ראוי להאכילו שעורים.

והנה בשו"ת תורה לשמה (סי' רנ) דן במעשה שראובן שהוא ת"ח בא לבית שמעון אהובו, והיה רעב הרבה, ואחר שישב אמר הביאו לי דבר לאכול כי רעב אנכי, ואותה שעה אתרמי שהביאו לחדר שמעון משא אחד של שחת למאכל הבהמות אשר היו שם, והיה יושב אחד ת"ח בדחן ויענה ויאמר בדרך בדיחות האכילהו לחכם ראובן שחת, ויכעוס החכם ראובן הנז' על זה ותובע בזיונו באומרו שעשה אותו כבהמה לאכול שחת וכאילו קרא אותו בהמה בפירוש. והסתפק שם אם יש להחכם ראובן הנז' תביעה על החכם המדבר כך או לאו.

והשיב, שיש להוכיח ממה שאמרו בסוגיין ששמואל אמר 'האכילו שעורים לאלעזר', כלומר האכילוהו מאכל בהמה.

נמצא שדברים אלו אין נכנסים בכלל בזיון, אלא הם נאמרים בדרך צחות ובדיחות, כי ר"א היה ת"ח, ובודאי שאם דברים אלו הם בכלל בזיון, שמואל חושש שמואל לזה ולא היה מבזהו ח"ו, ואף שהיה רבו. שהרי אמרו באבות יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך, ועוד שגם רבי זירא כד סליק התם אמר על דא אכסוה שערין לאלעזר בבבל, ואם היו דברים אלו בכלל בזיון היה חש רבי זירא ולא היה אומרם, אלא ודאי שהם דברים האמורים בדרך צחות ובדיחות, וא"כ ה"ה בנידון השאלה ג"כ יש לומר שאין דברים אלו נכנסים בסוג בזיון ואין כאן טענה.

ביקור חולה שמחלתו מדבקת

בגמ': מכריז רבי יוחנן הזהרו מזבובי של בעלי ראתן רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה רבי אלעזר לא עייל באהליה (כתובות עז, ב).

בגמרא הובא כמה עניני זהירות שהיו נוהגים האמוראים מפני חולים שחלו במחלת הראתן שהיא מחלה מדבקת. אך רבי יהושע בן לוי, היה נדבק אצלם בשעה שעסק בתורה, והושיבן אצלו, ואמר 'אילת אהבת ויעלת חן' – אם התורה מעלה חן על לומדיה, וודאי שהיא גם מגינה שהאדם לא ינזק.

וביאר היעב"ץ (ד"ה ריב"ל) שצריך לומר שלמד מהם או שלימדם תורה, שאם לא כן היה אסור לו לעמוד שם, שהרי אמרו חז"ל (שבת לב.) אסור לאדם לעמוד במקום סכנה, והגמ' שם מדברת על ת"ח, ואף שא"א לו לעמוד בלא תורה, מ"מ אמרו שלא יעמוד במקום סכנה.

ועיין במשך חכמה (ויקרא כו ו) שביאר שריב"ל היה מובטח בדביקותו תמיד להשי"ת ולתורתו, כי חומרו זך ונעלה מגדרי הטבע, ולכך לא חשש, עיי"ש.

ובקוב"ש (אות רעז) כתב שאף שבמקום ששכיח היזיקא לא סמכינן אהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, צריך לומר שזהו דוקא בשאר מצוות, אבל לימוד תורה שאני וכדיליף מק"ו אם חן מעלה וכו'. ובגר"ח פלאג'י בספרו עיני כל חי (ד"ה אם חן) הביא שהתורה מצילה דווקא בתורה לשמה.

ויש שביארו שההיתר בסוגיין היה משום שהיה לימוד תורה דרבים, עיין בספר אהבת איתן, ובמה שכתב החת"ס בסוף פרקין.

והנה בש"ך (חו"מ סי' שיב סק"ב) כתב בשם הרמ"א בתשובה (סי' כ) שאם חלה השוכר או אשתו אין המשכיר יכול לעכב

עליו שלא יכנוס. ובסוף התשובה שם כתב, כי מה שאומר שהוא חולי מתדבק כולו הבל, ומי שלבו נוקפו אומר כן, כי השם יתעלה הוא המוחץ והרופא, ואם היה כדברי המשכיר בטל כל דיני ביקור חולים כי לא מצינו בשום מקום שחילקו בין חולי מתדבק לשאינו מתדבק. וכן הובאו דברי הרמ"א בשכנה"ג (יו"ד סי' שלה הגה"ט אות ב) שאין חילוק לענין ביקור חולים בין חולי המגפה לחולים במחלות אחרות, זולת בעלי ראתן.

ובשו"ת בית דוד (לייטער, סי' כב) דן בנידון זה, וחכך להביא ראיה ממה שאמרו בסוגיין לגבי ריב"ל, אך דחה שריב"ל שאני שנפיש זכותיה ובטוח היה שלא יזיקו וכן למד עמו תורה, עיי"ש.

ועיין ברמ"א (יו"ד סי' קטז ס"ה) שכתב בשם המהרי"ל שיש לברוח מן העיר כשיש דבר רח"ל.

ובספר חסידים (סי' תרעג) כתב שלא ירחץ אדם שהוא מוכה שחין עם יהודי אחר אא"כ יודיענו שנאמר ואהבת לרעך כמוך ולא תעמוד על דם רעך.

ובנשמת כל חי מהגר"ח פלאגי (ח"ב חו"מ סי' מט) נשאל על רופא שהוא רופא לנגפים במגיפה ורוצים למנוע בעדו שלא יכנס בביהכנ"ס שמא יתנגפו בנוגע אליו, וכתב שהדין עמהם, והביא תשו' רמ"א הנ"ל, וכתב שמדברי הרמב"ן רבינו בחיי והציוני באשתו של לוט מבואר ששייך התדבקות בחולאים ודלא כרמ"א, וכיון שכן חייב הרופא להתרחק מבני אדם שלא ינגפו על ידו והוא בלא תעמוד על דם רעך עיי"ש.

ובדברי יציב (חו"מ סי' עט) כתב שאולי כוונת הרמ"א רק על ביקור חולים ששייך לבקרו מרחוק קצת וכדו' באופן שיזהר שלא יתדבק בו, חוץ מבעלי ראתן שמבואר בסוגיין שסכנה אף לישב בצלו. אך משמעות לשון הרמ"א לא נראה כן, וגם מהראיה שהביא מפרק המדיר דלא חשבו למום אשה רק בחולי נכפה שהוא מין ראתן אבל בשאר חולי לא אמרינן הכי, והרי באשתו הוא מתקרב אצלה, ומוכח דס"ל דלא שייך כלל ענין מתדבק.

ולדינא כיון דלא קיי"ל כהירושלמי א"כ לכאורה ליכא חיובא עליו להכניס עצמו בספק סכנה כדי לרפאות את חבירו. אך למה שנתבאר לחלק בין רבים ליחיד אפשר דבמחלה המתדבקת שעלול לפרוץ מגיפה רח"ל, ואם לא ירפא אותם הוי סכנת רבים כיון שכל רופא יסלק ידיו מזה ולא יהא מי שירפא אותם, בכה"ג אפשר שחייב להסתכן בנפשו, וצ"ע לדינא.

בעל חוב שרשם את דירתו על שם אשתו

בגמ': באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות (כתובות עח, ב).

בשו"ע (חו"מ סי' פט ס"ו) נפסק, החייב לחבירו, ונתן כל אשר לו לאחר להפקיע חובו, לא תועיל ערמתו ויגבה בעל חוב חובו, אפילו הוא מלוה על פה, ממקבל המתנה, וישבע מקבל המתנה על דעת ב"ד בלא ערמה ומרמה כמה קבל מתנה מראובן, ויגבו בית דין לבעל החוב חובו מכל מה שקבל מראובן.

וכתב הרמ"א, מיהו אם נראה לבית דין שלא כוונו לערמה, רק למתנה גמורה, קנה המקבל אף על גב שהיתה כוונתו להבריח.

ובגדר הדבר כתב **הקצות החושן** (שם סק"ח), שבמקום שנותן כל אשר לו לאחר, אין המתנה רק להערמה והברחה, ובאופן זה אין המתנה יוצאת כלל מרשותו, ואפילו אם הלווה לאדם מלוה על פה, יכול הוא לגבות את חובו מהמתנה שנתן, כיון שאין זה אלא הערמה. אבל במקום שנותן לקרובו מתנה גמורה, אף שאינו נותן לו זאת משום שקרובו עשה לו טובה וכיוצ"ב, אלא רק כדי שבעל חובו לא יגבה את החוב מנכסים אלו, מ"מ כיון שנתן להם את המתנה – מתנה גמורה, יצאו הנכסים מרשותו לגמרי ואין הבעל חוב גובה מזה החוב, על אף שכוונתו להבריח, כיון שנותן את המתנה בשלימות ואין כוונתו שהיא תחזור אליו לאחר מכן.

והנה בשו"ת **משפטים ישרים** (ח"ב סי' רסח) נשאל בנידון אדם שהיה חייב לחבירו ונתן נכסיו מתנה לאחר, והביא דברי השו"ע הנ"ל וכן הביא תקנה שתיקנו בעירו שלא יוכל בע"ח לעשות ערמה ולהמלט מתשלום חובו בדרך כזו, ודן שלפי"ז המתנה בטלה ומבוטלת ויכול הבעל חוב לגבות ממנה את חובו, אולם הביא את דברי הרמ"א שתלוי אם עשה זאת בערמה, והכל תלוי בראיית עיני ב"ד שאם יראו ב"ד שלא היתה כוונתו למתנה כי אם לערמה בעלמא לא יועיל מתנתו, אך אם היתה כוונתו למתנה גמורה קנה אף שהיה להבריח. ולפי"ז יש לברר אם עשה כן לערמה או שאכן נתן זאת במתנה גמורה.

ומ"מ כתב המשפטים ישרים, אין עלינו חובה להביא אומדנא דמוכחי שהמתנה מתנה גמורה, ואם אין אומדנא דמוכחי שמתנה זו ערמה היא, קנה המקבל ואין הבעל חוב יכול לגבות ממנו, ואף אם ישאר הדבר בספק, קנה המקבל. וכל זה כשהוא המוחזק, אך אם לא החזיק בהם המקבל, על המקבל להביא ראיה, כיון שבאופן כזה הוא המוציא שהרי הנכסים בחזקת היורשים.

מהלך נוסף כתב המשפטים ישרים, שיש לחלק בין מקום שבלשון השטר עצמו יש בו משמעות לכאן ולכאן, שאז על המקבל להביא ראיה, אבל במקום שלשון השטר בעצמו אין בו כי אם משמעות אחת אלא שאנו באים לבטלו מצד אחר ודאי לא מרעינן שטרא מספק. והאריך שם לדון מה בכלל אומדנא דמוכח, עיי"ש.

ההנהגה הנכונה למנוע לשון הרע

בגמ': אתאי לקמיה דרב נחמן קרעיה ר"נ לשטרא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא אמר ליה חזי מר נחמן חקלאה היכי מקרע שטרי דאינשי וכו'. (כתובות עט, א).

בסוגיין הובא שרב ענן אמר למר עוקבא, ראה את מר נחמן חקלאה כיצד הוא קורע שטרות של אנשים. בחפץ חיים (באר מים חיים לשון הרע כלל י אות לא) כתב לבאר שבדברי רב ענן לא היה חשש לשון הרע, כיון שבאותו הזמן היה מר עוקבא אב"ד, ורב ענן בא לקבול לפניו על רב נחמן שאינו בקי בדינים [וכמו שפירש רש"י, רב נחמן חקלאה-אינו בקי בדינים], ומטרתו של רב ענן היתה 'קנאת האמת' כדי שמר עוקבא ימנע את רב נחמן מלנהוג כך.

וכמו שמצאנו בערכין (טז:) שאמר רבי יוחנן בן נורי, הרבה פעמים לקה עקיבא על ידי לפני ר' שמעון וכו' והוספתי בו אהבה. והיינו שכשהכוונה לקנאת האמת לא שייך איסור לשון הרע, ומפני שכוונת המספר שיצמח מספורו תועלת, ולא לגנות ח"ו. וממילא וודאי שלא עבר רב ענן על איסור.

והוסיף החפץ חיים לבאר שגם מר עוקבא שהקשיב למעשה שרב ענן סיפר לפניו, ודאי שלא עבר בכך שום איסור, על אף ששמיעת לשון הרע גם היא אסורה, ומפני שמר עוקבא לא התכוון לקבל לשון הרע על רב נחמן, אלא שמע את המעשה מרב ענן כדי לחקור אח"כ על המעשה היטב כדי לברר מה היה המעשה מה הטעם שנהג כך רב נחמן, ובכך רצה מר עוקבא להסיר תרעומת מלבו של רב ענן. ואכן כך היה לבסוף שהתברר לרב ענן הטעם שרב נחמן קרע את השטר, ובאופן זה בודאי יש מצוה לשמוע כיון שהוא בכלל הבאת שלום בין אדם לחבריו, וכן בכלל הוי דן את כל האדם לכף זכות.

אם כן, סיים החפץ חיים יש לנו ללמוד מהמעשה של מר עוקבא הנהגה גדולה בענין שמיעת מעשה שאדם מספר גנאי שחבירו עשה לו. שאם אחד סיפר לחבירו, פלוני עשה לי רעה או חירף וגידף אותי, בין אם המספר מסוג האנשים שיש לחשוש שהם משקרים, בין אם המספר אחד מגדולי הדור שבודאי אינו משקר, מ"מ לא יבוש השומע, וישאל את המספר על המעשה כיצד היה וכו', כי הרבה פעמים ע"י פרטי הענין ישתנה המעשה מגנאי ומרעה לזכות, ויכול להתברר שחבירו כלל לא עשה לו רעה, או שהיה אנוס וכיוצ"ב, ובכך יגרום להבאת שלום בין אדם לחבירו, ויזכהו לדון את חבירו לכף זכות.

וכמו שמצאנו ברב ענן שאף שהיה אמורא, והיה לו גילוי אליהו (כמבואר לקמן קו), מ"מ דרש ממנו מר עוקבא שיספר לו את פרטי המעשה בשלימות, ובכך נשתנה הענין מרע לטוב, כך יש לכל אדם לנהוג.

הגאון הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע

בעל 'יערות דבש' ו'אורים ותומים' ועוד

כ"א אלול תקכ"ד

נולד בשנת תנ"ד בעיר פינטשוב לאביו הגאון רבי נתן נטע.

למד בישיבת הגאון רבי מאיר אייזנשטאט בעל "פנים מאירות" בעת שהיה אב"ד בקהילת פרוסטיץ (הסמוכה לאייבשיץ).

בשנת תס"ט כשעזב רבו ה"פנים מאירות" את פרוסטיץ וחזר לארץ מולדתו פולין לק"ק שידלאווצי, עזב הוא אל דודו הגאון רבי אליעזר הלוי איטינגא אב"ד הלישוי ונתגדל אצלו בשנת ת"ע נלקח לחתן אצל הגאון רבי משה יצחק שפירא אב "ד בומסלא במדינת בוהמיה.

אחר נישואיו היה סמוך על שולחן חותנו וסייע לו בהוראת איסור והיתר. (ביערות דבש ח"א דרוש ט"ז כותב על חותנו: "הוא אשר לקחני מבית אבי באשר אב י ואמי עזבוני בילדותי והוא נתן לי את בתו לאשה וגדלני והלבשני לא חסר לנפשי מאומה"). זמן קצר אח"כ עבר לפראג לבית חותנו זקינו הגאון רבי אהרן יחיאל מיכל שפירא, בפראג קיבל תורה מתלמידי הגאון רבי אברהם ברוידא זצ"ל (ביניהם הגאון רבי יונה לנדסופר בעל שו"ת מעיל צדקה והגאון רבי נתנאל וייל בעל "קרבן נתנאל") כשנתיים ישב בפראג, ובשנת תע"ג נסע להמבורג לבית אבי חמותו רבי מרדכי כהן.

בשנת תע"ד חזר לפראג ונבחר לדרן הקהילה ונתמנה לריש מתיבתא דמתא, ומשנת דע"ת לא פסקה ממנו ישיבה ולא חדל להרביץ תורה עד סוף ימיו.

אחר הסתלקות הגאון רבי דוד אופנהיים אב"ד פראג (ז' תשרי תצ"ז) נתמנה למלאות מקומו כאב"ד פראג, בשנת תק"א נקרא לשמש כאב"ד בקהילת מיץ שבצרפת במקומו של ה"פני יהוש ע" שעבר לפרנקפורט דמיין. גם במיץ החזיק ישיבה גדולה.

בשנת תק"י הוזמן לשבת על כסא רבנות אה"ו (אלטונא, המבורג, וונדסבק) במקומו של הגאון רבי יחזקאל קצנלבויגן בעל שו"ת "כנסת יחזקאל" ובסוף שנת תק"י עבר ממי לאה"ו שם המשיך לתפוס ישיבה.

סמוך לפטירתו בשנת תקכ"ב הדפיס את ספרו "כרתי ופלתי" על יו"ד ח"א (פרט לספר זה נדפסו כל חידושיו לאחר הסתלקותו).

נסתלק ביום ג' כ"א אלול תקכ"ד ומנו"כ בבית החיים באלטונא. מאז הסתלקותו נדפסו יותר מעשרים וחמשה מחיבוריו, ועדיין נותרו מחידושיו שלא הובאו לדפוס.

הקושיה מחד גדיא

הגה"ק רבי מנחם כ"ץ פרוסטיץ זצ"ל, אבדק"ק צעהלים היה נוהג לספר בליל פסח סיפור על הגה"ק **רבי יונתן אייבשיץ** זצ"ל, אשר שמע מרבו מרן החתם סופר זי"ע, והוא קבלו מרבו הכהן הגדול הגה"ק רבי נתן אדלר זצ"ל מפרנקפורט דמיין, אשר גם הם נהגו לספר סיפור זה בליל פסח.

פעם אחת באמצע ימי המחלוקת עם הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל נסע רבנו הגה"ק ר' יונתן זי"ע מביתו לעיר אחרת אודות ענין הנחוץ לו, ובאמצע הדרך סר לבית מלון אחד ללון שם לינת לילה, וזה היה אחר חג הפסח, והנה פגע שם אנשים פחותי ערך יושבים אצל השולחן והתערבו בריב לא להם ודברו זלזולים עליו בפניו, כי לא הכירו אותו וחשבוהו לאיזה עובר אורח פשוט, ולא יכול רבנו לעצור ברוחו עוד, ונגש אליהם ואמר להם, רבותי! אנכי איש כפרי ואינני בר אורין אבל אני רואה שאתם ת"ח לכן אקשה לכם קושיא אחה שקשה לי על הגדה של פסח על פיסקא האחרונה פיוט 'חד גדיא'!

המה הביטו עליו בשאט נפש ומאד כלתה נפשם לשמוע קושיא מאיש כפרי על הגדה ש"פ ויאמרו לו, שאל! ויאמר להם רבנו הנה פיוט הלז יספר לנו מעשה כי החתול טרף אה הגדי שקנה אבא בעד הרי זוזי, בעד הון רב, וא"כ לא טוב עשה החתול שטרפו, ואם החתול לא צדק במעשיו א"כ צדק הכלב שנשכו, ולכן לא טוב עשה המקל שהכהו, ויפה עשה האש ששרפו, ולא צדקו המים שכבו אה האש, ולכן טוב עשה השור ששהה המים, ולפ"ז לא טוב עשה השוחט ששחטו, ולכן צדק מלאך המוה שהמית אה השוחט, ולבסוף בא הקב"ה ושוחט למלאך המוה אשר צדק במעשיו, וא"כ לפי החשבון הזה הקב"ה לא צדק במעשיו, וזה קשה לי היתכן לומר כזאת? והוא נגד הכתוב המפורש בתהלים [קמה, יז] "צדיק ה' בכל דרכיו" וגו', ועתה רבותי אבקש מכם לתרץ לי קושיא הזאת.

האנשים השומעים השתוממו, והבינו מדבריו שלא איש כפרי פשוט הוא ובלי ספק כמתחפש הוא לפניהם, והתירוץ ע"ז לא ידעו, ויאמרו לרבנו מהקושיא הזאת נוכחנו לדעת כי לא איש כפרי רום מעלהו הוא, ובכן נבקש מרום מעלתו שיאמר לנו גם התירוץ כי בלי ספק ידע רו"מ גם התירוץ ע"ז.

ויען רבנו ויאמר כן הדבר, אני אומר לכם גם התירוץ, עתה הבה נחקור על הפיוט הלז, הפייטן מספר כי החתול עשה מעשה רע כנגד הגדי, הנה ע"ז יתכן לומר אם הגדי והחתול יש להם איזה ריב ביניהן

אזי הן בעצמן יגמרו ביניהם הסכסוך ואפשר שלבסוף יעשו שלום ביניהם, אבל אתה הכלב מי ביקש מידך לעשות משפט ולהתערב בריב לא לך? ולכן לפ"ז לא נכון עשה הכלב, וא"כ נהפוך הוא כי לפ"ז טוב עשה המקל שהכהו כי כן יפה לו על מעשיו הרעים, ולכן לא טוב עשה האש ששרפו, והמים צדקו שכבו האש, וממילא לא צדק השור ששתה את המים, וטוב עשה השוחט ששחטו, וא"כ המלאך המות לא טוב עשה שהמיתו ולכן לעתיד מביאו הקב"ה להיצה"ר והוא מלאך המות והוא השטן וישחטהו, ולפ"ז "צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו".

ומזה הבינו מעצמכם אם שני גדולי תורה יש להם ריב ביניהם אהם האנשים הפשוטים מה לכם להתערב בריב לא לכם? אז הבינו כי לא איש פשוט הוא, וכי אדם גדול הוא ופייסוהו ונחמוהו על דבריהם ושתקו ולא דברו עוד, ורבנו נסע משם לדרכו לחיים ולשלום.

משנת שכיר

ענה לכסיל המומר כאיוולתו

מעשה בהרה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זיע"א שביקר אצל צנזור, ישראל מומר, שהיה ממונה מטעם הממשלה לבקר את ספרי ישראל. בתוך השיחה הרגיש הצנזור המשומד שרבי יהונתן נותן עיניו בקרקע ונמנע להסתכל בפניו. **שאל המשומד את הרבי ר' יהונתן: למה נמנע מר מלהסתכל בפני, והלא יעקב בדברו עם עשו הסתכל בפניו, ואמר לו (בראשית לג י) 'כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָּנֶיךָ'. ענהו הרבי ר' יהונתן: ראה את הפסוק בשלמותו 'כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאֹת פְּנֵי אֱלֹקִים', ולכאורה, וכי אפשר לומר כן שהשווה יעקב כבודו של עשו הרשע לכבודו של המקום ברוך הוא. אלא כך אמר יעקב: כשם שאי אפשר לאדם לראות פני אלהים, שכבר נאמר (שמות לג כ) 'כי לא יראני האדם וחי', כך להבדיל אלף הבדלות אי אפשר לאדם מישראל לראות פני אדם רשע,** וכמו שאמרו חז"ל (מגילה כח.) 'אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע'

(ספיר ויהלום פר' וישלח פ"א - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

אור החיים המבואר
10 כרכים של מתיקות נצחית:
הביאור המקיף על כל ספר ה'אור החיים' הק'
'מאורי אור' - מאיר עיני הלומד
'מאורי החיים' - מקורות מחז"ל
ביאור רש"י
עימוד מרהי"ב עין

אור החיים המשולב
תמצית עשירה ממדורי הביאור 'מאורי אור'
'ילקוט מאורי החיים'
ביאור משולב שזור באומנות בינות המילים
'אור תורה' | 'תורת חיים'
הערות, ציונים ומקורות
עימוד מרהי"ב עין

עוז והדר
חיים של תורה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66
ארה"ב: (718) 437-0054 | אירופה 44-20-8806-0176
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפעל זי"ע

בעל שו"ת "עמק שאלה"

כ"ב אלול תרס"ג

הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפעל זי"ע נולד בשנת ת"ר לאביו הרה"ק רבי משולם זוסיא זי"ע.

בהיותו בן שש שנים התייתם מאמו, אביו ר' משולם זושא התחתן שנית ועבר להתגורר במדינת גאליציא, ואילו הרהק רמ"ד נשאר עם ב' אחיותיו אצל זקינם הרה"ק ר"י מטשערקאס זי"ע שהתגורר אז בהארניסטייפל, ועל חיקו נתגדל.

שמו הטוב הלך למרחוק, ובהיותו רק בן י"ג שנה בחר בו הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע שגר במדינת גאליציא, כחתן לבתו מרת רייצא ע"ה.

אחרי שחלפו שבעת ימי המשתה ביקש הרה"ק מצאנז שהזוג יבוא אצלו לסמוך על שולחנו, אבל הרה"ק מטשערקאס אמר שקשה עליו פרידתו של נכדו ע"כ רוצה שישארו אצלו, וכן הוה, ושבו יחד עם הרה"ק מטשערקאס להארנאסטייפעל.

שנתיים אחרי חתונתו, עקר זקינו מטשערקאס את מגוריו מהארניסטייפעל ועבר לגור בטשערקאס, וגם רמ"ד הלך עמו לשם, והמשיך להתעלות במעלות התורה. כאשר נחלה הרה"ק מטשערקאס פנה ואמר לנכדו: צא להארניסטייפעל, הגיעה שעתך למלוך, וכבר אמרו חז"ל אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימא, אם יש את נפשך שאחיה עוד בהכרח עלינו להפרד, וכך הוה, שרמ"ד יצא למלוך בהארניסטייפעל, להיות רבי לחסידים, והוא אברך בן עשרים ושלוש שנים בלבד. הרה"ק מטשערקאס המשיך להנהיג את העדה בטשערקאס עוד שבע עשרה שנים.

בשנת תרנ"ח לפ"ק קרא פעם אחת לבניו ואמר להם אמש ראיתי את דודי ר' דוד'ל מטאלנא ז"ל בחלום, ואמר לי כי שמע כרוז בשמים שצריכים שמה לשני ר' מאטעלעך, אלא שהפציר בעדי להחיותני עוד חמש שנים, באשר כאן עלי אדמות צריכים לי יותר, באותו זמן היה מצב בריאותו הולך ופוחת.

בכל שנה היה נוהג לנסוע ליומא דהילולא של זקינו שחל ביום י"ג אלול לטשערקאס, וכמנהג בית טשערנאביל חלץ נעליו בפתח האהל, וכשסיים תפילתו חפש את נעליו ולא מצאם, באותו רגע נשתנו פניו.

במוצאי שבת כ"ב אלול שנת תרס"ג ישב אל שלחנו לכתוב תשובה לאחמ"כ ישב לקבל חסידים שבאו לשחר פניו ב"קויטלעך" לפני ימים הנוראים, אחרי שסעד מלוה מלכה לקח שנית את התשובה ותיקן את יום הכתיבה במקום "אור ליום א'" כתב "מוצאי שבת", ונכנס לחדרו וקרוב לחצות פרחה נשמתו, והוא בן ס"ג שנים בלבד. זי"ע.

לצורך פרנסתו התיר לצלם אותו למרות הקפדתו

רבינו זי"ע, הקפיד מאוד שלא יעשו ממנו תמונה, ופעם היה צריך לנסוע לצאנז לצורך שמחת נישואין ולא רצה לנסוע כי היה צריך לעשות תמונה עבור פספורט ונתוודע לו על אחד שיש ברשותו תמונה ממנו, שתפס הימנו בלא יודעין ומכר זאת, והרה"ק נרעש מאוד מכך שהוא החמיר על כך בנפשו, ושלח לקרוא להההוא האיך העיז לעשות ממנו תמונה, ביודעו שהוא בנפשו שלא יעשו ממנו תמונה, וכדו' יבורים קשים,וההוא התחיל לבכות שיש לו בבית שני בנות שצריכות כבר להשתדך, אך אין בידו פרוטה ואינו מוצא זיווגם, ולכן הוא היה מוכרח לעשות תמונה, וכך יוכל למכור התמונה בעבור כסף, וכשמוע הרה"ק זאת, אמר לו:

אם כך הדברים, לך והבא לכאן המכונה העושה התמונות, ותאמר לרבנית שתביא לי בגדי שבת, ותעשה תמונה טובה, ותוכל למוכרו ויהיה לך מעות לנישואי בנותיך, והרבנית שהיתה אשה חכמה, אמרה לו שאם יהיה בבגדי שבת הרי יאמרו שעשו התמונה בשבת... ואכן עשה ההוא התמונה ומכר זאת לפרנסתו.

גל' רחשי לב

הכרת הטוב לנכדי הרה"ק מהארנאסטייפל

הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זיע"א כיבד מאוד את צאצאי הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע, משום הכרת הטוב שרחש כלפי ראש המשפחה הרה"ק מהארנאסטייפל, ומעשה שהיה כך היה: המהרי"ד ואחיו הרה"ק רבי אריה לייב ממאגריב זיע"א נישאו שניהם בסמיכות זמן לנכדותיו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זיע"א. הרה"ק מטשערנאביל חפץ שישארו שניהם אצלו, ואילו הרה"ק מבעלזא רצה שרק אחד ישאר. ועל כן החליטו שהרה"ק מהורנסטייפל שהיה בן בתו של הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זיע"א בנו של הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל זיע"א יכריע בנידון, והוא פסק שרק רבי ישכר דוב יישאר ורבי אריה לייב ישוב לבעלזא. וכיון שהוא גרם למהרי"ד לשהות כמה שנים בצל חותנו זקינו על כן חש כלפיו הכרת טובה, ומחמת זה כיבד את נכדיו.

(ספיר ויהלום פר' צו ע"ח - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הרה"ק רבי יצחק מנחם מנדל דנציגר זיע"א הי"ד
ה'עקידת יצחק' מאלכסנדר
כ"ג אלול תש"ב

רבינו נולד בשנת תר"ם לאביו הגדול כ"ק מרן רביה"ק התפארת שמואל זי"ע, ולאמו הרבנית הצדקנית שרה רבקה ע"ה. רבינו נתגדל ונתחנך על ברכי זקינו הקדוש כ"ק מרן רביה"ק אדמו"ר הזקן זי"ע, ותחת פיקוחו עלה ונתעלה בימי עלומיו בחצר הקודש.

לאחר הסתלקות אביו הק' כ"ק מרן התפארת שמואל זי"ע בער"ח מרחשון שנת תרפ"ד, מילא רבינו את מקום קדשו והדריך את העם כמלאך הניצב על ראש דרך, עורר לבבות ישראל לאביהם שבשמים, ופעל ישועות בקרב הארץ. כמו כן עמד רבינו ופתח את שערי ישיבות בית ישראל ברחבי פולין, והתמסר בלב ונפש לטובת הישיבות הק' שגדלו ונתרבו תחת נשיאותו והיו פזורים על פני למעלה משלשים עיירות ברחבי פולין.

בחודש אלול תש"ב הובל רבינו למחנה ההשמדה טרעבלינקא, שמה קידש את השם הנורא ברבים, ונפשו יצאה בדברו ביום המר והנמהר כ"ג אלול תש"ב לפ"ק.

בתוך עמי אנכי יושבת

במאמצים רבים עלה בידי חסידיו ששהו מחוץ למקום הסכנה להשיג עבורו רשיונות מסע ואישורי כניסה לארץ ישראל, אך הוא סירב להימלט מפולין שהפכה לגיא הריגה באומרו, 'בתוך עמי אנכי יושבת'.

בקיץ תש"ב החלה מכונת ההשמדה של הנאצים לפעול במלוא הקיטור, לא ניתן היה להמשיך ולהסתתר מהגרמנים שבלשו כל בונקר וכל עליית גג במטרה למצוא יהודים שלא נרשמו כפועלים, רבינו שהוברח לגיטו ווארשא נאלץ לעזוב את מחבואו, ולהרשם כפועל בבית המלאכה שעמד תחת פיקוחו של ר' אברהם הנדל, שהסתכן והכניס לסדנתו את גדולי ישראל ששהו בגטו כפועלים מן השורה.

באחד מימי אלול תש"ב אמר הרבי לר' אברהם הנדל שאין לו רצון לצאת היום, והוא מעדיף להשאר בחדרו, אך ר' אברהם הפציר בו שלא יסתכן בהעדרו. במהלך היום פרצו לפתע מלאכי משחית, ולקחו את כל השוהים במקום לטרבלינקה, הי"ד.

(רועה נאמן)

אומר אני מעשי למלך

פעם בא איש אחד לבשר בשורה טובה לרבינו, ונתן שבח לרבינו על זה. אמר לו רבינו, כתיב (תהלים מ"ה) "רָחַשׁ לִבִּי דָּבָר טוֹב אֹמֵר אֲנִי מַעֲשַׂי לְמֶלֶךְ" כשבא אדם לבשר בשורה טובה, אומר אני מעשי למלך, שהכל כחו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, כחו של הקב"ה ולא כחי.

(גל' כרמנו)

הגאון רבי ישראל מאיר הכהן מראדין זי"ע
בעל ה'חפץ חיים' ו'משנה ברורה'
כ"ד אלול תרצ"ג

הגה"צ ר' ישראל מאיר הכהן נולד בשנת תקצ"ט.

בצעירותו למד בישיבה בווילנא, והתפרסם כעילוי וצדיק.

רוב ימיו ישב בעירו ראדין, והתפרנס מחנות שהחזיקה אשתו. מעולם לא נשא שום מישרה רבנית; הקים ישיבה קטנה בראדין, שנהייתה במשך השנים אחת החשובות בליטא.

כתב חיבורים רבים בהלכה ומוסר, שפירסמו אותו מאוד, והשפעתם גדולה עד היום. חיבורו ההלכתי הראשון היה ספר 'חפץ חיים' על הלכות לשון הרע, ועל שמו כונה ר' ישראל מאיר כבר בחייו, וכך הוא מכונה עד היום, 'החפץ חיים'.

הוא כתב ספרי הלכה שימושיים שהזמן גרמן, כמו ספר 'מחנה ישראל' לחיילים בצבא הצאר; כמו - כן חיבר ספרים בהלכות קודשים ומקדש, ואף פתח 'כולל' ללימוד קודשים. חיבורו הגדול הוא ספר 'משנה ברורה' על שו"ע או"ח בשישה כרכים, שבהכנתו עסק במשך כ"ח שנים, וכל כרך נדפס מייד בסיום הכנתו.

ספר 'משנה ברורה' התפשט במהירות עצומה בעם ישראל, ומהווה עד היום את ספר הפסיקה העיקרי בחלק או"ח בציבור האשכנזי, וספר הלכה חשוב ביותר לכל עם ישראל. ספר 'משנה ברורה' כולל ביאור בעל שלושה חלקים שכתב החפץ - חיים: 'משנה ברורה' עצמו, שהוא ביאור פסקי השו"ע, הוספת פרטים הלכתיים, והכרעת ההלכה במקום מחלוקת הפוסקים; 'ביאור הלכה', הכולל דיונים הלכתיים ארוכים יותר; ו'שער הציון', בו נמצאים מקורות ההלכה בפוסקים להלכות המובאות במשנה - ברורה ועוד הערות קצרות.

החפץ חיים חיבר עשרות ספרים קטנים וקונטרסים בענייני הלכה והנהגה שונים, שקובצו בכמה כרכים תחת הכותרת 'כל כתבי החפץ חיים'.

רבינו נתבקש לישיבה של מעלה ביום כ"ד אלול שנת תרצ"ג, זי"ע.

הרב המחבר יפה דורש ונאה מקיים

כאשר סיים מרן ה"חפץ חיים" את חיבורו הנודע על הלכות לשון, נכנס לבית הגאון רבי מרדכי קלאצקי - הרב דלידא כדי לקבל הסכמתו לספר. גער בו הרב: "אברך צעיר שכמוך רוצה לחבר ספר על ההלכות החמורות של איסור לשון הרע, הרי זה מגוחך" וסירב לתת את הסכמתו.

כשיצא החפץ חיים מבית הרב לידא, פגש באחיו של הרב, שהיה דיין דמתא. אמר לו הדיין: אל תתעצב, כי כך היא דרכו של אחי הרב לגעור ולנזוף"...

מיד נענה הפץ חיים ואמר: "חס וחלילה, אין זה נכון, הרב לא גער בי, ואדרבה, הרב צדק בדבריו. אכן אין זה ראוי לאברך צעיר לחבר ספר כזה".

חזר הדיין ונכנס לבית אחיו הרב וסיפר לו אודות צדקותו של החפץ חיים וגודל זהירותו מלקבל לשון הרע על הרב. מיד קרא הרב את החפץ חיים אל חדרו ונתן לו בשמחה את הסכמתו לספר.

[ויש לציין שבהסכמת הרב [הנ"ל] מלידא לספר "חפץ חיים" מרמז זאת בדבריו, וז"ל: "והרב המחבר יפה דורש ונאה מקיים"].

מדוע לא מחפשים היתר מאה רבנים לפני דיבור של לשון הרע

מרנא ה'חפץ חיים' זיע"א היה אומר: אנשים מחפשים היתר מאה רבנים כשמוכרחים להתחתן עם אשה שניה, שזה רק חרם דרבנו גרשום. ולא מחפשים שום היתר לדבר לשון הרע, שזה איסור מן התורה ואחת מן העבירות החמורות

(ספיר ויהלום פר' מצורע ע"ח - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע
המגיד מזלאטשוב
כ"ה אלול תקמ"ג

הרה"ק מו"ה רבי יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב זי"ע נולד בשנת תפ"א בבראדי, לאביו הרה"ק המוכיח רבי יצחק מדראהביטש זי"ע. בצעירותו עלה ונתעלה בתורה ובקדושה מפי אביו.

אח"כ היה מהאריות שבחבורת לומדי הקלויז הנודע בבראדי, ראש הקלויז הגאון רבי חיים צאנזר העיד שהינו לומד תורה לשמו, זכה להסתופף בצל מרן הבעש"ט, אשר העיד בו שלא טעם טעם חטא מימיו.

אחר פטירת הבעש"ט הסתופף בצל המגיד הק' ממעזריטש כפי שהראו לו משמים. נודע כמגיד מישרים. היה נודד מעיר לעיר ומוכיח את העם בדרשותיו. וקירב רבים לתורת השם.

גדולי דורו חרדו לשמו, והרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע התבטא שכאשר הוא לובש את מלבושו לקראת התפילה ומחבר את הקרסים הינו ממשיך שפע למעלה לשמונים אלף כיתות מלאכים והוא חיותם.

רבים היו תלמידיו הקדושים, וביניהם החוזה מלובלין, ה"סבא" משפאלי, הרה"ק מאפטא, הרה"ק ר' ארון לייב מפרימשלאן, הרה"ק ר' מרדכי'לה נשכיזער, ועוד רבים.

בעת רעוא דרעוין בשב"ק פרשת ניצבים וילך כ"ה באלול תקמ"א, השיב נפשו לאלקים בקראו "שמע ישראל". ועל מצבתו נרשם שנת ו"קמת" (כנראה עם הכולל) ועלית אל המקום.

זכה להעמיד חמשת בנים קדושים, שעליהם אמר "הבאתי לעולם ה' בנים כנגד ה' חומשי תורה, הרה"ק רבי יוסף מיאמפלא, רבי יצחק מראדוויל, רבי זאב מזאבאריז', רבי משה מזוויהעל, ורבי מרדכי מקערמניץ, זכותם יגן עלינו.

דברי תורתו נאספו בספר "מים רבים" "תורת המגיד מזלאטשוב".

מעלת הניגון הידוע מהרה"ק מזלאטשוב

קבלה בידינו אשר ניגון זה [מהרה"ק מזלאטשוב] קראו הבעש"ט נ"ע בשם "ניגון התעוררות רחמים רבים". על ניגון זה אמר לי אבי שקבלה בידו ממה ששמע מאביו בשם זקנו שקיבל ממורו הרב המגיד ממזריטש שהיה נוכח באותו מעמד, שלפני ההסתלקות ציווה הבעש"ט לנגן "התעוררות רחמים רבים" שחיבר הצדיק ר' מיכעלע מזלאטשוב.

וכשסיימו לנגן הואיל הבעש"ט לומר "אני מבטיח לדורותיכם, מתי, היכן, ומי שישיר ניגון זה של התעוררות רחמים רבים בהתעוררות של תשובה, הרי בכל היכל שאמצא בו אשמע ישנם מלאכים המעבירים ידיעות ובשורות לנשמות, ואצטרף לשירה ואעורר רחמים רבים על השרים בעלי תשובה" - מדברי הרה"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש בשם אביו הרש"ב נ"ע.

גל' ליזענסק

פתקא ביום הולדת

בספרן של צדיקים מביא: הרב ר' זישא מאפטא ז"ל נתן פתקא כמדומה להרה"ק רבי אלעזר מקאזניץ זיע"א, ושאלהו: מה זה שאתה נותן היום פתקא. והשיבו: היום הוא יום לידתי. ואמר לו, שטוב עשה. ואמר בשם הרה"ק הרבי ר' מיכלע מזלאטשוב זיע"א שביום לידתו טוב ליתן פתקא.

(ספיר ויהלום פר' במדבר ע"ח - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הגה"ק רבי עמרם בלום זי"ע
אב"ד אויפאלו וב' 'בית שערים'
כ"ו אלול תרס"ז

רבינו נולד בשנת תקצ"ד לאביו הג"ר יצחק יעקב, שכיהן כאב בית דין בעיר, ולאמו בת הגה"ק רבי עמרם רוזנבוים, ("רבי עמרם חסידא"), שעל שמו נקרא.

בצעירותו עברה משפחתו לקרולי. בילדותו למד עם הגאון שלמה זלמן אולמן ממאקווא, שהתרשם ממנו לאחר פגישה מזדמנת ביניהם. בהיותו כבן י"ז נפטר אביו, ומאז דאג ללימודו רב העיר הג"ר מאיר פרלס.

לאחר כמה שנים, עבר ללמוד בישיבת פרשבורג אצל הגה"צ הכתב סופר למשך זמן קצר. בשנת תר"י עבר ללמוד בישיבתו של הגאון רבי חיים סופר בימרינג, שם למד במשך שנתיים.

לאחר נישואיו התגורר בעיירה אלמושד, וכשנפטר רב הקהילה בשנת תרי"ח התמנה לכהן תחתיו. באלמושד התאלמן מאשתו הראשונה, ונישא בשנית לבת הג"ר חיים יוסף דב כהנא מקרסנה, נכדו של הגה"צ ר' יהודה כהנא הלר.

בשנת תרכ"ד התמנה לרבה של מאד, שם ניהל ישיבה גדולה, שהגיעה בשיאה לכמה מאות תלמידים. בשנת תרמ"א נבחר למלא את מקומו של הגה"ק המהר"ם שיק ברבנות העיר חוסט, וגם בה עמד בראשות ישיבה. לאחר כשנתיים, החליף את משרת הרבנות עם חברו הגה"צ יואל צבי ראטה, שכיהן כרב בעיירה ברטו-אויפאלו, כך שהרב ראטה עבר לכהן בחוסט והרב בלום ישב על כיסא הרבנות בברטו-אויפאלו. גם בברטו-אויפאלו ניהל ישיבה גדולה. בתפקיד זה כיהן במשך כה שנה, עד לפטירתו.

שמו התפרסם ברחבי הונגריה, והוא הפך לאחד מגדולי משיבי התשובות ההלכתיות בדורו, ורבנים מכל קצוי הונגריה פנו אליו בשאלותיהם.

רבינו נתבקש לישיבה של מעלה בכ"ו באלול תרס"ז.

טעם שנוהגים לסיים דרשה ב"ובא לציון"...

מנהג ישראל, שכל רב מסיים את דרשתו במשפט: "ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן", ביאר הגאון רבי עמרם בלום אב"ד אויפאלו בדרך צחות: הדרשנים, בדרך כלל, לא יודעים לקצר בדבריהם ואומרים דרשות ארוכות, שהן לסבל, למשא ולטורח על השומעים. הדרשה נדמית למאזינים כל כך ארוכה שהם משוכנעים, כי לא יהיה לו סוף לעולמי עד.

אך כשהרב הדרשן בכל זאת מתקרב לסוף, מתחילים השומעים להאמין שכמו שהיה סוף לדרשה ארוכה זאת כך תהיה סוף לגלות שהיא ארוכה מאוד. לכן ממילא מסיים הרב "ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן"...

במשנת רש"י

יאמר נא הרב את הדברים שכתובים בספרים

מסופר על הגה"ק **רבי עמרם בלום** זצ"ל אב"ד אויפאלו, שפעם אחת לאחר דרשתו בפני קהל עדתו, ניגשו אליו כמה מאנשי הקהילה, והעירו לו על כך שהוא מכלים אנשים ברבים, כשמוכיחם לעין כל בעת דרשתו.

אמר להם: "אם כן מה רצונכם שאומר בדרשה?"

ענו לו בני הקהילה: "זאל דער רבי זאגן וואס עס שטייט" [יאמר נא הרב את הדברים שכתובים בספרים!].

בדרשתו הבאה אמר: "מ'האט געבעטן זאגן [בקשו ממנו שאומר] וואס עס שטייט, ואכן כך אעשה!".

הוא הראה באצבעו על אחד מהנוכחים וקרא בקול; "דא שטייט דער שייגעץ וואס האט עובר געווען כך וכך, אונד דא שטייט דער וואס איז נישט מקיים כך וכך!" [המילה "שטייט" באידיש יש לה שתי משמעויות, "כתוב" וגם "עומד", אנשי הקהילה בקשו שהרב יאמר רק את מה שכתוב, אבל הוא פירש את הדברים שעליו לומר מי עומד כאן, ולכן התחיל להוכיח אנשים כדרכו:

הנה כאן עומד האיש הנקלה פלוני שעבר על האיסורים האלו, וכאן עומד האיש פלוני שאינו מקיים את המצוה הזאת וכדו'.

רשומים בשמך (עמ' קיט)

ישים עצמו כאילם

סיפר הגאון רבי אליהו מני זצ"ל, רבה של חברון, מעשה נורא שאירע בימיו בהיותו בבבל קודם בואו לארץ ישראל: מעשה באשה יהודיה שפגע בה חייל גוי והצליח לחטוף אותה והכניסה למערה אחת מחוץ לעיר. החייל סגר את פתח המערה באבנים גדולות, אולם האשה החלה לבכות בקול גדול עד שקולה היה נשמע למרחקים והגיע לאוזניו של אדם יהודי שירד מדרך הטובה והישרה והפך להיות שודד דרכים וליסטים מזוין. שמע השודד את קולה של האשה ומיהר ללכת בעקבות הקול עד שהגיע אל המערה שם הייתה תפוסה האשה.

נכנס השודד אל המערה, ולמראהו המאיים נבהל החייל הגוי מאוד והחל להתנצל בתירוצים שונים ומשונים, שרק זה עתה היא נכנסה למערה ואין אני רק שואל רצונה האם היא מסכימה להשאר כאן, ותוך כדי דיבורו השתמט לו החייל מהמערה וברח ככל אשר רגליו נשאו אותו. סיפרה לו האשה שרק זה עתה הכניס אותה החייל למערה, ותיכף כשצעקה הצליחה שקולה נשמע לאזניו ובא לשחררה. נכמרו רחמי השודד על האשה והוא ליוה אותה לביתה.

מצוה זו שעשה השודד הצליחה להצית בו את הניצוץ היהודי של הנקודה הפנימית שהייתה בו. הוא החל לחשוב על מצבו הרוחני הנמוך שנפל אליו ועל ההתדרדרות הנוראה שהגיע כאשר כל מלאכתו היא ללסטם את הבריות על לא עוול בכפם, לחמוס ולשדוד, לגזול ולהרוג עוברי אורח תמימים. הוא נזכר את הימים הטובים שהיו לו בטרם התפתה לחבור לחבורת השודדים, הימים בהם התנהג כראוי ועבד לפרנסתו כאחד האדם, וכך הוא גמר במחשבתו כי חייב הוא לחזור למוטב ולעזוב את פועלי האוון, חבריו השודדים.

במחשבה שניה הבין השודד כי הדבר אינו פשוט כלל ועיקר, ולא בקלות יעלה זאת בידו, שהרי השודדים לא יניחו לו לעזוב אותם בחשש שמא הוא יגלה את סודם לשלטונות, ואם יתגלה להם שיש ברצונו לעזוב את חבורתם, הרי שתיכף ומיד יהרגוהו, ומה יעלה בגורלו.

היה השודד מהלך נבוך ונסער. רצונו לעזוב את חבורת השודדים, אולם יודע הוא בוודאי כי חייו תלויים בזה, וככל שישמעו השודדים על תכניתו זו, הרי הוא מוכן ומזומן למיתה משונה על ידם. כך היה השודד תפוס במחשבותיו עד שנפל לו רעיון מחודש ותחבולה בה יכול היה להבטיח שהשודדים יסכימו שאין הוא יכול להמשיך להיות חלק מחבורתם, וגם לא יחשדו בו שהוא יגלה את סודותיהם.

החליט השודד כי הוא יעשה את עצמו אילם, כמי שלפתע פתאום ניטל ממנו כוח הדיבור, וכך ימשיך כל ימי חייו לעשות את עצמו כמי שאינו יכול לדבר. אדם אילם אין לו חלק ונחלה בשודדים, שהרי הוא כבעל מום ממש, וגם אין חשד עליו שהוא יספר את צפונות חבורת השודדים.

חזר השודד לביתו ולא גילה לאיש כלום מתוכניתו. ויהי בבוקר, כשקם משנתו החל לעשות עצמו כאילם ואת כל שרצה וחפץ היה מסמן בידיו וברגליו, וכך נהג במשך כל אותו היום עד שיצאה השמועה כי השודד הידוע איבד את כוח הדיבור. והיו תושבי העיר מהלכים אחריו ואומרים: ככה יעשה לאיש אשר הכעיס את בוראו והרבה לחטוא ולפשוע. והשודד שומע את חרפתו ואינו משיב, שותק הוא שתיקה ארוכה, והיא שתיקה כהודאה, כמבין שאכן על מעשיו הרעים בא עליו עונש זה

> השתומם הרב לשמע הדברים, והזמין את כל בני העיר לבוא אל בית הקברות ולבקש מחילה מאת הנפטר שבני העיר לא ידעו להכיר בגדולתו ובמסירות נפשו לשוב בתשובה שלימה על ידי שהשים עצמו כאילם, וזכה להגיע להיכלם של בעלי תשובה אשר במקומם אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד

השמועה עשתה לה כנפיים והגיעה עד אל חבריו השודדים, כי הנה שודד זה הפך בפתע פתאום לאילם ומחוסר כוח הדיבור. הם מיהרו לבוא לבקרו, וכאשר ראו כי כן הוא הדבר הגיעו עמו להסכמה משותפת כי מוטב יהיה שיעזוב את חבורתם וילך לו לחיים ולשלום, כי אכן אין מה לחשוש שמא יגלה את מסתוריהם לאנשי החוק.

השודד החל לשנות את דרכו, יושב היה על התורה על העבודה, חי חיי צער ודחק, ועדיין משים עצמו כאילם. אינו מדבר ואינו מגיב לכל אשר הקניטו אותו האנשים מסביבו. וכך עברו שלש שנים עד שחלה ונפטר. גם אחרי מותו לא נחל כבוד, ויקברו אותו בפינת בית הקברות ואפילו מצבה לא העמידו לו.

חלפו שנים רבות, בית הקברות התמלא בעוד מצבות רבות, ומקום קבורתו שלא היה מסומן במצבה נשתכח מהלב. ויהי היום ואחד הרבנים המפורסמים שבבל נתבקש לישיבה של מעלה, וכשבאו לקברו החליטו כי אותו מקום שבו היה קבור השודד הוא מקום טוב וראוי עבור הנפטר. תיכף ומיד החלו בחפירת הקבר, אך מה מאוד נבהלו העוסקים במלאכה לראות גופת אדם נפטר עטוף בתכריכים, והנה הוא שלם בגופו כאילו זה עתה נקבר.

ידעו אנשי החברא קדישא כי זה שנים רבות שלא נקבר כאן אדם, ובוודאי שמדובר במת שהובא לקבורה במקום זה

מסר חסידי לפרשת השבוע

בשנים קדמוניות, ואם גופו נשאר שלם בוודאי שאיש כשר וצדיק הוא, אך לא ידעו להסביר מדוע אין מצבה על קברו וכיצד ייתכן שקברו של אדם כזה, שבוודאי היה מופלא במעשיו, נשתכח מהלב. נמנו וגמרו כי יחפרו בסמוך אליו קבר נוסף ושם יניחו את הרב שנפטר זה עתה, והיות ונתגלה כי כאן הוא מקום מנוחתו של צדיק משנים עברו שלא נספד כהלכה ולא הציבו מצבה על קברו, הרי שעתה יתקנו את המעוות וישימו מצבה אחת גדולה על שני הנפטרים, וכך עשו.

בחצות הלילה בא הנפטר האילם אל רב העיר וסיפר לו גופא דעובדא, מעשה שהיה כך היה, כי בשל כך שזכה להציל את האשה מידי שוביה, מצוה גרדה מצוה וזכה לחזור בתשובה שלמה על ידי שהשים עצמו כאילם, ודבר זה זיכך את גופו, עד שבזכות זאת נשאר גופו בשלמות. השתומם הרב לשמע הדברים, והזמין את כל בני העיר לבוא אל בית הקברות ולבקש מחילה מאת הנפטר שבני העיר לא ידעו להכיר בגדולתו ובמסירות נפשו לשוב בתשובה שלימה על ידי שהשים עצמו כאילם, וזכה להגיע להיכלם של בעלי תשובה אשר במקומם אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד (אור חדש וצמח צדיק' עמוד טו).

* * *

על הפסוק (דברים כו י): 'וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי ה'' הביא בספר 'ערוגות הבושם' את אשר שמע מהרה"ק רבי אשר ישעיה מרופשיץ זיע"א, כי **ראשי התיבות של 'פרי האדמה' הם אותיות 'פה', וזהו כוונת הכתוב 'ראשית פרי האדמה' דהיינו האותיות הראשונות של התיבות 'פרי האדמה', כי עניין השתיקה הוא עיקר עבודתו של האדם בעולם הזה**, והוא כמו שאמרו חז"ל (חולין פט.) שאומנתו של אדם בעולם הזה הוא להשים עצמו כאילם.

ובספר 'אלופי יהודה' הביא דבריו והוסיף עליהם מדברי הפסוק (שם פסוק ב): 'וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ', שתיבות 'אשר תביא מארצך' הם ראשי תיבות 'אמת', ונמצא שעיקר עבודת הפה הוא שיהא פה דובר אמת וצדק.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

נייצב ועימוד: שוקי קנר

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

הלכות פרוזבול

א. כשראה הלל הזקן שנמנעו העם מלהלוות זה את זה, והיו עוברים על מה שכתוב בתורה (דברים טו ט) 'השמר פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עיניך באחיך האביון ולא תתן לו', עמד והתקין פרוזבול, בו מוסר המלווה את חובותיו לבית דין, כדי שלא ישמט החוב.

ב. המילה 'פרוזבול' היא קיצור של שלש תיבות: 'פרוז בולי ובוטי': 'פרוז' - תקנה, 'בולי' - עשירים, 'בוטי' - עניים, כלומר, תקנה שהיא לטובת העשירים והעניים, העשירים שלא יפסידו את ממונם על ידי השמטת ההלוואה בשביעית, והעניים כדי שימצאו מי שילווה להם.

ג. הפרוזבול מועיל אפילו אם נקרע שטר הפרוזבול ואינו קיים בסוף השביעית [שאז היא משמטת], כיון שבשעה שמסר חובותיו לבית דין הם כבר כגבויים ואין שביעית משמטת אותם. ויש מחמירים בזה. לכתחילה ראוי לשמור על שטר הפרוזבול שיהיה קיים בסוף שמיטה.

לדעת השו"ע (חו"מ סי' ס"ז סי"ח) - יש למלווה לערוך את הפרוזבול בפני דיינים היושבים בבית דין חשוב, אך לדעת הרמ"א - מספיק לערוך בפני שלשה אנשים, וראוי שיהיו בני תורה המבינים בטיב פרוזבול.

היות ויש אנשים שאין ביכולתם לבוא בפני בית דין חשוב, חידש הגרי"ש אלישיב כי יש מקום להדר כפסק השו"ע ולמסור להם שלא בפניהם, ולהוסיף ולהתנות שאם אי אפשר למסור אלא בפני בית דין, הרי שנוהג כהרמ"א ומוסר לאנשים שבפניהם עורך הפרוזבול.

חובות שיש לאשה נשואה, כגון על מעשי ידיה (משכורת על עבודה), שיש פוסקים הסבורים שכל שלא הגיעו לידה, עדיין אין זה שלו. וכן אשה שהלוותה מנכסי מלוג שלה. יש לה לעשות פרוזבול, אך יכולה למנות בעלה שליח לעשות עבורה.

בנוסח השטר פרוזבול שלפנינו הבאנו את כל הדעות ואופן וצורת עריכתו.

לאחר מכן, הובאו ג' אפשרויות של נוסחאות.

נוסח שטר פרוזבול א' הוא הנוסח המיוסד על הנוסח של הר"י אברצלוני, וכך נהגו בבד"צ העדה החרדית כהסכמתו והוראתו של בעל המנחת יצחק. **כאשר באים לפני בית דין קבוע וחשוב, נכון להשתמש בנוסח שטר זה.**

נוסח שטר פרוזבול ב' הוא הנוסח שקיים הגרי"ש אלישיב, למסור בפני דיינים או עדים שהם מקבלים את מה שמוסר בפניהם פרוזבול לבית דין קבוע וחשוב שלא בפניהם. **והוא נוסח ראוי לאלו שאינם עורכים את השטר בפני בית קבוע וחשוב.**

נוסח שטר פרוזבול ג' הוספנו גם את חובות אשתו, למי שרוצה למסור פרוזבול בפני הבי"ד גם על חובות אשתו.

כאמור, בנוסח הראשון שולבו שילבנו הן הנוסח המקובל והן נוסחאות השטרות של הגאונים החזון איש, הגרש"ז אויערבאך והגרי"ש אלישיב, כדי שיהיה ברור ומובן לכל משמעות הפרוזבול.

קיום מצות שמיטת כספים

אע"פ שנהגו לכתוב פרוזבול, מידת חסידות לקיים מצות שמיטת כספים בפועל, כגון להלוות מעט אחר כתיבת הפרוזבול, או לכתוב בפרוזבול 'חוץ מחוב פלוני', וכשיבוא לפרעו יאמר 'משמט אני'. וכן נהגו גדולי הדורות.

לאחר קיום המצוה, יבקש מהקב"ה שישמוט עונותינו, כמו שאמרו רז"ל אם אין אתם גובים חובות ושטרות בשמיטה גם אני לא אגבה עבירות שלכם (רבינו אפרים פרשת בהר, הו"ד בנחל קדומים. וראה באמרי פנחס השלם להרה"ק מקאריץ סליחות אות תנב).

נוסח השטר וההלכות נערכו
על ידי הגאון רבי **מנחם מנדל פומרנץ** שליט"א
אב"ד 'באר ישראל'
מחבר ספר "**הליכות השביעית**"

שטר פרוזבול
ואופן עריכתו בתקנת הלל
מיוסד על פי מה שנפסק בשו"ע

ומסודר באופן הכולל על פי שטרותיהם של הגאונים
החזון איש, רבי שלמה זלמן אויערבאך, רבי יוסף שלום אלישיב והמנחת יצחק

(עומד ואומר לפני שלשת האנשים שבפניהם עורך הפרוזבול, וראוי שיהיו בני תורה המבינים בטיב פרוזבול)

מוסרני לכם הדיינים

הרב _____הרב _____ והרב _____

היושבים בבית דין קבוע במקום_____

(כאן יכתוב שמות דיינים היושבים בבית דין קבוע, ואין צריך ליידעם על כך)

שכל[1] חוב שיש לי ולאשתי, בשטר ובעל פה, על אנשים ועל בנקים, שאגבנו כל זמן שארצה.

ואם אין מועילה מסירה אלא לפני בית דין, הריני מוסר לפניכם

הרב_____ ב"ר_____ שליט"א והרב _____ ב"ר_____שליט"א

והרב _____ ב"ר_____

(כאן יכתוב שמות האנשים שבפניהם עורך הפרוזבול)

שכל חוב שיש לי ולאשתי, בשטר ובעל פה, על אנשים ועל בנקים, שאגבנו כל זמן שארצה.

(אם רוצה להדר, יחתום על השטר, כפי שהחמיר על עצמו החזו"א)

באתי על החתום ביום__ בשבת פרשת_____, יום ____ לחודש _____ שנת תשפ"ב היא שנת השמיטה,

פה_____

נאום _____ ב"ר _____

(לאחר מכן יחתמו שלשת האנשים שבפניהם עורך הפרוזבול ויחזירו לו את השטר. והאנשים שחותם בפניהם יש להם לשבת ולא לעמוד, כדין בית דין)

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא ובא לפנינו הרב_____ ואמר לנו: הן שנה זו היא שנת השביעית ויש לי ולאשתי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים, והריני מוסר את הפרוזבול אל הדיינים

הרב_____ והרב_____ והרב _____ היושבים בבית דין קבוע במקום_____

(כאן יכתבו שמות הדיינים היושבים בבית דין קבוע, וכמו שכתב לעיל)

ועוד הוסיף ואמר, כי אם אין מועילה מסירה אלא בפני בית דין, הריני מוסר לכם פרוזבול ויהבית לכון במתנה בקנין ד' אמות קרקע מארעא דאית לי[2], ועל גביהון ארשית יתכון למיגבי כל חובות דאית לי ולאשתי על אינשי, ומעתה תיהוו לי ולאשתי דיינא ותגבוהו ותקבלוהו לנו, ואם לא תגבוהו לנו אתם מעתה כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה, אני גובה כל חובות שיש לי וחובות שיש לאשתי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה.

ואנחנו בית דין שמענו דבריו ויפינו כחו דלא תשמט ליה ויגבה כל חובותיו וחובות אשתו על ידי פרוזבול זה כתקנת הלל וחז"ל.

(כאן יחתמו שלשת האנשים שבפניהם ערך הפרוזבול)

ובאנו על החתום ביום__ בשבת פרשת_____, יום ____ לחודש _____ שנת תשפ"ב היא שנת השמיטה,

פה_____

נאם _____ נאם _____ נאם _____

---

1 כ"ה נוסח הרמב"ם והשו"ע. ובטור הנוסח: כל. ובפוסקים דנו אם יש במשמעות 'שכל' שמוסר חובותיו לבית דין, או רק שבי"ד הרשוהו לגבות. ולהלכה כותבים כלשון השו"ע.

2 כ"כ נוסח ר"י אלברצלוני שהביא בעל התרומות, וכן כתב רבינו גרשום (ב"ב כז.), וראה מנחת יצחק חלק ו סימן קס) שהאריך להצדיק ולקיים נוסח זה שנהגו בו חברי בד"צ העדה החרדית זלה"ה על פי הראשונים.

לעורכים בפני בית דין קבוע וחשוב

שטר פרוזבול (א)
כתקנת הלל הזקן

מוסרני לכם הדיינים

הרב _____ והרב _____

והרב _____

היושבים בבית דין קבוע במקום_____

שכל חוב שיש לי, בשטר ובעל פה,

על אנשים ועל בנקים, שאגבנו כל זמן שארצה.

באתי על החתום ביום____ בשבת פרשת_____, יום ____

לחודש _____ שנת תשפ"ב היא שנת השמיטה, פה_____

_____ ב"ר _____

•••

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא, ובא לפנינו ר'_____

ואמר לנו: הן שנה זו היא שנת השביעית ויש לי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים, והריני מוסר לכם פרוזבול ויהבית לכון במתנה בקנין ד' אמות קרקע מארעא דאית לי, ועל גביהון ארשית יתכון למיגבי כל חובות דאית לי על אינשי, ומעתה תיהוו לי דיינא ותגבוהו ותקבלוהו לי, ואם לא תגבוהו לי אתם מעתה כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה, אני גובה כל חובות שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה.

ואנחנו בית דין שמענו דבריו ויפינו כחו דלא תשמט ליה ויגבה כל חובותיו על ידי פרוזבול זה כתקנת הלל וחז"ל.

ובאנו על החתום ביום__ בשבת פרשת_____, יום ____ לחודש _____ שנת תשפ"ב היא שנת השמיטה, פה_____

נאם

נאם

נאם

שטר פרוזבול (ב)
בתקנת הלל הזקן

הריני מוסר לפניכם

הרב_____ ב"ר_____ שליט"א

הרב_____ ב"ר_____ שליט"א

והרב_____ ב"ר_____ שליט"א

שכל חוב שיש לי, בשטר ובעל פה, על אנשים ועל בנקים, שאגבנו כל זמן שארצה.

באתי על החתום ביום_____ בשבת פרשת_____, יום ___ לחודש _____

שנת תשפ"ב היא שנת השמיטה, פה_____

_____ ב"ר _____

•••

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא ובא לפנינו ר'_____

ואמר לנו: הן שנה זו היא שנת השביעית ויש לי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים, והריני מוסר את הפרוזבול אל הדיינים

הרב_____ והרב_____ והרב _____

היושבים בבית דין קבוע במקום_____

ועוד הוסיף ואמר, כי אם אין מועילה מסירה אלא בפני בית דין, הריני מוסר לכם פרוזבול ויהבית לכון במתנה בקנין ד' אמות קרקע מארעא דאית לי, ועל גביהון ארשית יתכון למיגבי כל חובות דאית לי על אינשי, ומעתה תיהוו לי דיינא ותגבוהו ותקבלוהו לי, ואם לא תגבוהו לי אתם מעתה כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה, אני גובה כל חובות שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה.

ואנחנו בית דין שמענו דבריו ויפינו כחו דלא תשמט ליה ויגבה כל חובותיו על ידי פרוזבול זה כתקנת הלל וחז"ל.

ובאנו על החתום ביום__ בשבת פרשת_____, יום ___ לחודש _____

שנת תשפ"ב היא שנת השמיטה, פה_____

נאם

נאם

נאם

לעורכים בפני בית דין קבוע וחשוב וכוללים גם עבור נשותיהם

שטר פרוזבול (ג)

בתקנת הלל הזקן

מוסרני לכם הדיינים

הרב_____ והרב_____ והרב _____

היושבים בבית דין קבוע במקום_____

שכל חוב שיש לי ולאשתי, בשטר ובעל פה, על אנשים ועל בנקים, שאגבנו כל זמן שארצה.

באתי על החתום ביום__ בשבת פרשת_____, יום ___ לחודש _____

שנת תשפ"ב היא שנת השמיטה, פה_____

_____ ב"ר _____

•••

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא, ובא לפנינו ר'_____ ואמר לנו: הן שנה זו היא שנת השביעית ויש לי ולאשתי חובות בשטר ובעל פה על אנשים ועל בנקים, והריני מוסר לכם פרוזבול ויהבית לכון במתנה בקנין ד' אמות קרקע מארעא דאית לי, ועל גביהון ארשית יתכון למיגבי כל חובות דאית לי ולאשתי על אינשי, ומעתה תיהוו לי דיינא ותגבוהו ותקבלוהו לנו, ואם לא תגבוהו לנו אתם מעתה כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה, אני גובה כל חובות שיש לי וחובות שיש לאשתי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה.

ואנחנו בית דין שמענו דבריו ויפינו כחו דלא תשמט ליה ויגבה כל חובותיו וחובות אשתו על ידי פרוזבול זה כתקנת הלל וחז"ל.

ובאנו על החתום ביום__ בשבת פרשת_____, יום ___ לחודש _____

שנת תשפ"ב היא שנת השמיטה, פה_____

נאם

נאם

נאם

מִילְתָא חַדְתָא

מילין יקירין וחידושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

חַדְתָא דְאוֹרַיְיתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

מסירות נפש בעקבתא דמשיחא

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַה' אֱלֹקֶיךָ (כז ט). דור עקבתא דמשיחא הוא זמן קשה בכל הנוגע לעבודת ה', וגם נשמות ישראל שבדור זה הם נשמות נמוכות ושפלות ביחס לנשמות ישראל בדורות הקודמים, וידוע גודל הדורות הראשונים אשר היו גדולים בשיעור קומתם מן האחרונים, כדברי חז"ל (ברכות לה:) לא כדורות הראשונים דורות האחרונים, ולעולם הראשונים המה במעלה יתירה וגבוהה על פני האחרונים, וככל שחולפים הדורות כך הם מתמעטים והולכים.

הכנעה לדורות הראשונים שעבדו במסירות נפש

אמרו חז"ל (שבת קיב:) אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, דהנה עיקר מעלת עובד ה' היא כפי מידת מסירות נפש שבקרבו, להיות מוכן ומזומן להקריב נפשו ומאודו על קדושת ה', וזוהי מעלת הדורות הראשונים על פני הדורות המאוחרים, כי הדורות הראשונים היו מיוחדים ומזומנים למסור נפשם על קידוש ה', וכמו שאמרו (ברכות כ.) שהראשונים שהיו רגילים למסור נפשם על קידוש היו זוכים שייעשו על ידיהם ניסים, ואילו הדורות המאוחרים שאינם רגילים למסור נפשם אינם רגילים בניסים.

ועל דורותינו מוטל תמיד להתאמץ לאחוז בדרכי אבותינו והדורות הקודמים, כדי שתהיה לנו שייכות עמם ועם מדרגתם. והנה אמרו חז"ל (מו"ק יז.) אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (מלאכי ב ז) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא', אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו. וצריך להבין הרי אדם פשוט אין לו כל השגה בצורת מלאך, וכיצד יוכל לדעת האם רבו דומה למלאך, ויש שפירשו ש'מלאך' היינו הדורות הראשונים שהיו לפנינו, כמו שאמרו חז"ל 'ראשונים כמלאכים', ואם הרב משתדל להידמות לרבותינו הראשונים ולמסור שמועותיהם לדורות הבאים, אז הוא דומה למלאך וראוי ללמוד תורה מפיו, אבל אם אין הרב מכניע עצמו לרבותיו שקדמו לו אין ראוי לשמוע וללמוד מפיו.

ועל פי זה יש לפרש גם את דברי הגמרא דלעיל 'אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים', שאם אנו נכנעים בפני הדורות הקודמים והם דומים בעינינו כמלאכים, אזי אנו חשובים לכל הפחות כבני אדם, אבל אם אין אנו מתבטלים לדורות הראשונים והם דומים בעינינו כבני אדם, אזי אנחנו במדרגה נמוכה עוד יותר ואיננו דומים אלא לחמורים. אם כן אף אם נוכחנו לראות וכמעט אי אפשר להגיע בדורות הללו להשגה של ממש בעבודת ה', יש לנו להתבטל לדורות הראשונים שעבדו במסירות נפש וללמוד מהם גם לדורנו אנו, שאין לנו עצה ותבונה אלא למסור נפשנו לזכות להתקרב לאבינו שבשמים, כי התורה איננה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

וכך נדרש הפסוק **הסכת ושמע ישראל** כתתו עצמכם על דברי תורה, ועל ידי זה זוכים להמשך הפסוק **היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך**, שבכל יום יהיה בעיניך כאילו היום באת עמו בברית, והעצה בימי החשכות לקיים דברי המשנה (ברכות ב.) 'מאימתי קורין את שמע בערבין', להתחזק בקבלת עול מלכות שמים במסירות נפש בזמני הערב בסוף הדורות, ורק באופן זה אפשר להחזיק מעמד

המשך בעמוד הבא

בעבודת ה' בגלות עד שנזכה לזמן הבוקר והאור בבוא הגאולה.

חשיבות דורות השפלים

ואם ישאלך אדם שכשמתבוננים בגודל עבודתם של הדורות הקודמים אפשר לבוא לידי רפיון ובמה נזכה אנחנו לעבודת ה', השב לו שכן שאל **רבינו חיים ויטאל ע"ה** את רבו **האר"י ז"ל**, אחרי שרואים אנו את גודל מעלת הראשונים, ועד כמה דקדקו על עצמם על פגם קל ומועט, וכמה הרבו להצטער ולהתענות על מיעוט עבודתם לבוראם, אם כן במה נזכה אנו אזובי הקיר שאין עבודתינו חשובה למאום בפניהם, ובמה נבוא לפני המלך לחלות פניו בעבודה תמה ונקיה. השיב לו האר"י ז"ל שבודאי בדורות הראשונים היו נשמות גבוהות ביותר והיה נדרש מהם עבודה לפי ערך מדרגתם, אבל ככל שמתאחרים הדורות מתמעטת הקדושה בעולם, ומשום כך כל עבודה מועטת יש לה חשיבות מיוחדת בשמים, ואפילו אנחה של יהודי שמצטער על מיעוט חלקו בעבודת ה', יש לה חשיבות גדולה ורצויה היא במרום כמו עבודתם של הדורות הקדמונים.

[ו**הרה"ק מאיזביצא ע"ה** אמר ששמע דבר חידוש מפי רבו **הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה**, שיש מעלה מיוחדת לדורות האחרונים על פני הדורות הראשונים, כי אף שבדורות האחרונים המוחות מתמעטים בכל פעם, אבל נקודת החיים שבלב מתרחבת תמיד ונעשה מזוכך בכל פעם בגלות יותר (פרי צדיק ואתחנן אות כא)].

מילתא דפליאה

השומר על צלם אלקים בקדושה ניצל מחיות רעות

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ (כח, י).

כתב האור החיים: וראו כל עמי הארץ וגו', גם זה הוא מכוון כנגד שמירת מצות לא תעשה, כי כל זמן שהאדם שומר עצמו מהעבירות אין צלם אלקים עובר מעל פניו, וכל הנבראים אדם ובהמה מזדעזעים ממנו, מה שאין כן המתעב מעשיו מעבירין ממנו הצלם, וכמאמר קין (בראשית ד יד) 'והיה כל מוצאי וגו', עכל"ק.

כל אדם מישראל חקוק בו צלם אלקים, וכפי מה ששומר עצמו בקדושה ובטהרה כך זוכה שיאיר בו הצלם ויסייע לו בכל דרכיו, וזהו שכתוב (שם ט ב) 'ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ', כי חיות הארץ מתייראים מצלם אלקים החקוק בו ואינם מזיקים אותו[א], וזהו שמצינו אצל גדולי עולם שהיו הטבע משתנה מפני צורתם הקדושה, כמו שמספרים על בעל **האור החיים הקדוש** שהשליך אותו מושל העיר לגוב האריות, ובדרך נס התייראו מפניו האריות ולא נגעו בו לרעה.

כל זמן שמשמר אדם עצמו בטהרה צלם אלקים מאיר בפניו והכל יראים ממנו, ורק אם העביר חלילה במעשיו את צלם הקדושה מעל פניו יש לו להתירא מבעלי חיים[ב], ומעשה **בהגאון בעל פני יהושע ע"ה** בלכתו בבוקר מעוטף בלית ומעוטר בתפילין בדרכו לבית הכנסת, והנה נקרה אריה מסוכן בדרכו, והגאון ע"ה לא נבהל אלא הפשיל את הטלית מעל פניו, וכאשר ראה האריה את קלסתר פניו הקדושים נפלו עליו אימה ופחד וברח לנפשו[ג].

שר של ים מתירא מן הצדיק

וכך היה מעשה **בהרה"ק רבי אלעזר רוקח ע"ה בעל מעשה רוקח**, שבעת הפלגתו בים התרגשה סערה כבדה וביקשה להטביע את הספינה בלב ים, כאשר הרגיש הצדיק שכל מאמצי הנוסעים עולים בתוהו והסכנה גוברת והולכת, ביקש לעמוד על גבי הסיפון כשהוא מביטו אל עבר הים, וכעומדו שם הסיט מעט את כובעו באמרו שהוא מבקש להראות לשר של ים את צלם אלוקים שעל פניו, ואמנם מיד בעשותו כן פסקה הסערה ונח הים מזעפו, ויהי הדבר לפלא איך שהציל בקדושתו את הספינה על נוסעיה[ד].

א. וזהו סוד מה שאמרו (שבת קנא:): דאמר רמי בר אבא, אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה, שנאמר (תהלים מט יג) 'אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו'. וראה בזוהר הקדוש (יתרו עא.): כל אינון בני נשא דלא חטאן קמי מאריהון ולא עברין על פקודי אורייתא, זיו דיוקנא דלהון לא אשתני מחיזו דדיוקנא עלאה, וכל בריין דעלמא זעין ודחלין קמיה, ובשעתא דבני נשא עברין על פתגמי אורייתא אתחלף דיוקנא דלהון, וכלהו זעין ודחלין מקמי בריין אחרנין בגין דאתחלף דיוקנא עלאה ואתעבר מנייהו, וכדין שלטי בהו חיות ברא דהא לא חמו בהו ההוא דיוקנא עלאה כדקחזי.

ב. וכמאמר חז"ל (שבת קנא:) אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר (תהלים מט יג) 'אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו'.

ג. ליקוטי שושנים להרה"ק מסאווראן ע"ה (פר' נח ד"ה ומוראכם).

ד. וראה בזוהר (הקדמה יג:): וכיון דדיוקנא דאדם אתרשים ביה שליט על כל בריין דעלמא בההוא דיוקנא, הדא הוא דכתיב (בראשית ט ב) 'ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ' וגו', כלהו זעין ודחלין מההוא דיוקנא דאתרשים ביה.

ברזא דאתי"ך

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

ויראו ממך - צלם אלקים המבריח כל מזיק

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ (כח י). דרשו בגמרא (מנחות לה:) אלו תפילין שבראש. התפילין יש בהם ד' בתים, והם כנגד ארבעת החושים שבאדם, ראיה שמיעה ריח ודיבור, והבית הנוסף בתפילין של יד הוא כנגד חוש המישוש, ובכוח התפילין יש ביכולת האדם לקדש את כל חושיו לעבודת הבורא. ומצינו שהתפילין נקראים 'תפארת', לשון פאר, כמו שנאמר בהם (יחזקאל כד יז) 'פארך חבוש עליך', כי על ידי שהאדם מקדש את כל חושיו זוכה לבוא למדת תפארת המורה על השלימות, והיא מידתו של יעקב אבינו ע"ה הכלול מיראה ואהבה.

כיון שהתפילין מקדשות את כל כוחות האדם לפיכך סגולת התפילין שהם מגלים את צלם הקדושה על היהודי המניח אותם, ובזכותם שורה השכינה על היהודי בלי מחיצה, שזה דבר הכתוב **וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך**, ועל שם כן נקראו התפילין אות, כי הם אות וסימן לדביקות ישראל בה', ומכוח התגלות הקדושה נופל פחד ואימה על האומות.

אות השבת כמו התפילין

גם השבת נקראת תפארת, כמו שאנו מזכירים בתפילת השבת 'תפארת עטה ליום המנוחה מזמור שיר ליום השבת', כי בשבת אין מניחים תפילין, כי השבת עצמה היא אות, והיא משלימה את חושי האדם במקום התפילין, וכל מה שהתפילין מתקן בימות החול, מתקנת השבת, שאף היא קרויה אות כמו התפילין וברית המילה, ותמיד יש באדם ב' אותות, כי הברית קבועה לעולם באדם, ובשבת יש את אות השבת, ובימות החול את אות התפילין, ועל פי שנים עדים יקום דבר. וכן השבת נקראת אות כי היא מעוררת דביקות ישראל בהקב"ה, ומתגלה צלם הקדושה באדם כמו שאמרו חז"ל (ב"ר יא ב), אינו דומה מאור פניו של אדם בימות החול כמו בשבת, וממילא נופל פחד ואימה על הסטרא אחרא ביום השבת.

מאור פנים בשבת מכוח הכתרים של מתן תורה ואין צורך בכתר תפילין

והנה מאור הפנים בשבת הוא מכח הכתרים שקיבלו ישראל במתן תורה כנגד נעשה ונשמע, ואחר חטא העגל ניטלו מהם וניתנו למשה, ובשבת זוכה משה רבינו למאור פנים הראשון כמו במתן תורה, והוא מחזיר את הכתרים לבני ישראל, וזהו שאומרים בנוסח התפילה 'ישמח משה במתנת חלקו', שבשבת זוכה משה רבינו לחזור לאור שהיה לו במתן תורה. וכיון שבשבת זוכים בני ישראל לכתרים שלהם ממתן תורה, לכן אין מניחים תפילין בשבת, כי התפילין הם בבחינת כתר לישראל, וכידוע יש ת"ג תיבות בתפילין, תג פירוש כתר בארמית, וכיון שזוכים לכתרים הראשונים אינם צריכים להניח תפילין.

אל תחזיק טובה לעצמך

הקב"ה זוכר את המצוות והעבירות שהאדם שכח

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כו יג). מסופר כי כאשר פגש **האדמו"ר בעל האהבת ישראל מויז'ניץ ע"ה** את **האדמו"ר רבי יואל מסאטמר ע"ה**, הזכיר האדמו"ר מויז'ניץ את מאמרו של **הקדושת לוי מברדיטשוב ע"ה**, על הנאמר בראש השנה 'כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא

המשך בעמוד הבא

כבודך', שכאשר אדם עושה מצוה ומחזיק את עצמו בגינה ומתגאה, הקב"ה שוכח את המצוה, וכן להיפך אם אדם עובר עבירה חלילה וזוכר מזה ויודע שעליו לתקן מעשיו בבחינת 'וחטאתי נגדי תמיד' (תהלים נא ה), אז ה' יתברך שוכח כביכול מהעבירה שעשה.

וזו הכוונה 'כי זוכר כל הנשכחות' הקב"ה זוכר את המצוות שהאדם שכח שעשה אותם ולא החזיק טובה לעצמו, וכן להיפך הקב"ה זוכר אם האדם שכח שעשה עבירה ולא שם על ליבו לתקן את אשר עיוות.

בהבאת הביכורים מתוודה על כך שלא השכיל שאין במעשיו כלום מול חסדי ה' עליו

ענהו **האדמו"ר מסאטמר** שעתה מחוור לו מה שנאמר בוידוי מעשר **לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי**, ולכאורה בוידוי מזכיר האדם את הדברים הלא טובים שעשה, אם כן מדוע מזכיר את המצוות שעשה. אך בדברי הקדושת לוי מובן, שאמנם עשיתי מצוות אך **לא שכחתי** מהם והחזקתי טובה לעצמי, ולא נתתי אל לבי כי מה לו לאדם אצל בוראו, וכל שאעשה אינו מספיק מול הטובות והחסדים הסובבים אותי, ועל כך מתוודה.

צדיקים גדולים הבינו כי כל שיעשו אינו שווה לחובתנו כלפי ה' יתברך

צדיקים גדולים ועצומים עמלו להחדיר בליבם כי כל אשר יעשו לא ישווה לערך החסדים שמעניק לנו בורא עולם, וגם כשעושה דבר מה, האם יודע אם נתקבל ברצון שמא לא עשהו כראוי או שמא חטא וחטאיו מסתירים ומונעים ממצותו להתקבל ברצון. כך לימדנו **הרה"ק מקאמרנא ע"ה** בספרו **היכל הברכה** (כי תשא רעו:), שהחוזה מלובלין הזהיר אותנו להשפיל את עצמו ולעשות תשובה קודם כל תפילה ולימוד. כמו ששמע ממנו תלמיד אחד שאחר חצות קודם לימודו אמר, ריבונו של עולם, אפשר אני מן אותן שכתוב בהם (תהלים נ טז) 'ולרשע אמר מה לך לספר חוקי' והתמרמר מאוד, והאריך בדברי ריצוי ובכיה ותחנונים.

זו היא העצה שלא לבוא לידי גאות חלילה מהמצוות שעשה, וידע בלבו את אשר אמר **הרה"ק מלובלין** (שם) אין גרוע בעולם כמותי, אפילו אם יאמר לי מלאך השם שאני צדיק, איני מאמין לו. ואם יאמר לו הקב"ה בעצמו שאני צדיק, אאמין לו על אותו רגע ולא יותר, כי בנקל לדחות לשאול תחתית חס ושלום.

ידיעה זו שלא הגיע לתחילת העבודה היא עצמה השער לה'

ניתן להמליץ על כך את מאמרו של **רבינו הקדוש בעל הנועם אלימלך ע"ה** (ליקוטי שושנה ד"ה פתחו) על הפסוק (תהלים קיח יט) 'פתחו לי שערי צדק' וכו', וזה לשון קדשו: דהנה עיקר מדת הצדיקים כך היא, בכל מה שעובד יותר להבורא ברוך הוא, הוא מבין יותר שאינו יכול להגיע אל תכלית העבודה, כי אין סוף בדבר, וזה הוא עיקר הבנת הצדיק שמבין זה שאינו יכול לבוא אל התכלית הגמור והיא היא העבודה.

וזהו שאמר הכתוב 'פתחו לי', פירוש הצדיק אומר שיפתחו לו השערי העבודה לבוא בם לעבוד הבורא, לפי שסובר שלא עשה כלום עדיין ולא פעל בעבודתו כלל עדיין. ומשיבין לו 'זה השער לד", פירוש, היא היא עיקר העבודה לידע זה שאינו יכול לגמור בהעבודה, כי דבר שאין לו סוף ותכלית. ע"כ דברי קדשו. ובהם נשכיל להבין עבודת הצדיקים שלא החזיקו טובה לעצמם ותמיד חשבו שעדיין לא באו לעיקר העבודה, אין זאת אלא מחמת שראו אפסיות האדם אל מול גדלו וחסדיו של הבורא יתברך, ומכל שכן אנו, שאם הראשונים כמלאכים אנו וכו'. ה' יתברך יזכנו להכניע ערפנו ולעבדו יתברך עבודה תמה אמן.

שמחת התורה ומעלתה

עבודת ה' ביצר הרע - כיצד

וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב וגו' (כו יא). תחילה וראש לכל עבודת ה' ואהבתו הוא מאמר הכתוב הנאמר בכל יום פעמיים באהבה בעת קריאת שמע (לעיל ו ד) 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך', ודרשו בו חז"ל (ברכות נד.) 'בכל לבבך' בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע. והנה עבודת ה' ביצר טוב מובנת כפשוטה שיעבוד את ה' במידותיו הטובות שניתנו בו מעצם בריאתו, אבל עבודת ה' ביצר הרע הוא דבר תמוה מה היא עבודה זו, הרי טוב יותר שיכבוש את יצרו הרע, ואיזה טוב יוכל לצמוח מן הרע.

החמדה וההתלהבות מכוחו של היצר הרע

פירש **הרה"ק המגיד רבי דוב בער ממעזריטש ע"ה**, שכל כוח החמדה וההתלהבות שבאדם שורשו מהיצר הרע, ואפילו תשוקה לדבר טוב שורשה גם כן בכוח התאוה מן היצר הרע, ואם לא היצר הרע לא היתה שום מציאות של התלהבות ותשוקה בנפש האדם, והרי עבודת ה' המעולה צריכה להיות בשמחה והתלהבות, כמו שכתב ברמב"ם (סוכה ולולב פ"ח הט"ו): השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר (להלן כח מז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב'. ולכן שלימות העבודה היא שישיב האדם גם את כוחות היצר הרע אל הקדושה, ויהפוך את כל כוח התאוה שבקרבו אל הקדושה ויעבוד את ה' בשמחה ובהתלהבות, ובכך יזכה לעבודת ה' בשני יצריו.

יסוד בעבודת ה' שתיעשה מתוך שמחה

מעלת השמחה גדולה וחשובה היא עד למאוד, ואין עבודת ה' שלימה אלא אם היא נעשית מתוך שמחה, ולמרות שאין השמחה מצוה מן התורה, בכל זאת מסייעת היא להתעלות בכל המעלות הטובות, וכמו שהעצבות שאיננה עבירה הרי היא מכלה כל חלקה טובה בעבודת ה', כך גם השמחה מגביהה את עובד ה' ומכשירה אותו לכל המעלות הטובות. ולא זו בלבד, אלא כל ההבטחות שמצינו בדברי חז"ל למקיימי מצוות התורה, פעמים שאינם מתקיימות אצל עושי המצוות, וטעם הדבר הוא כי יש והאדם מקיים המצוה כמי שהיא עול וטורח על צווארו, ובאמת שמחה הלב שזכה לקיים מצוות ה' היא תנאי הכרחי בשלמות המצוה, ואין המצוה עולה לרצון כי אם באופן שיהיה עשייתה בלב שמח ובהודאה לה' שזיכהו לעבוד לפניו, ויהיה יקר בעיניו קיום מצוות התורה מכל זהב וכסף שבעולם.

ושמחת בכל הטוב - אין טוב אלא תורה

ובודאי כשזוכה להגות בתורה ובצפונותיה, יתמלא שיר ושבח להקב"ה שזיכה אותו לעסוק בחמדה גנוזה, שהיתה צפונה אצל הקב"ה תתקע"ד דורות קודם לבריאת העולם, והיו מלאכי מרום משתוקקים לקבל אותה, והניח כל שרפי מעלה ונתנה לבניו חביביו, ויודה וישבח להקב"ה על חסדו עמו, כמו שכתוב **ושמחת בכל הטוב אשר נותן לך ה' אלקיך**, ואין טוב אלא תורה (אבות פ"ו מ"ג), והתורה היא טובה שאין למעלה ממנה והיא ערבה על כל טועמיה, 'הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים' (תהלים יט יא), כמו שכתב באור החיים: כי אם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא היה נחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.

תורה לשמה מוסיפה כח באדם

עניין השמחה בלימוד התורה אינו רק תוספת מעלה אלא ממש מיסודות קנין התורה, שכן כאשר בא האדם ללמוד תורה ולהגות בה, צריך לשים כוחותיו ומעייניו רק בה, ודוקא באופן זה

המשך בעמוד הבא

זוכה להבין בה ולעמוד על סודה, כמו שכתוב (משלי ח יד) 'אני בינה לי גבורה', 'אני בינה' אם אני כל כולי שקוע בתורה בלי שיור כדי להבינה ולהחכים בה, אזי 'לי גבורה' במלחמתה של תורה, אבל אם אין עצמיות האדם מונחת בתורה, אלא כדבר חיצוני ואינו עצם מהותו, אזי אין זוכים לכוון לאמיתה של תורה.

ובעיקר מתקיימים תנאי אלו בעוסק בתורה לשמה, כי העוסק בתורה לשמה אינו מרגיש צער ויגיעה, והגם שהתורה דורשת ממנו עמל ויגיעה אינו מצטער בכך, ואדרבה הוא מלא שמחה תענוג מעסק התורה. אולם אם כוונתו בלימוד להנאת עצמו על מנת שיהיה נקרא רב וחכם וכדי שיכבדו אותו, אזי יגיעת התורה מחלישה אותו ומתישה את כוחו, וכמו שכתוב (שם) 'לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה', 'תושיה' לשון תשישות וחולשה, וכאשר הלימוד הוא 'לי' להנאת האדם ולצורכו אזי 'תושיה' והיא מתשת כוחו, ורק אם זוכה להתעלות שיהיה לימודו לשם שמים, ועל דרך שאמרו (פסחים נ:) שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה, אזי יתקיים בו המשך הפסוק 'לי גבורה' שתהיה התורה מוסיפה בו כוח וגבורה, ויסתלקו ממנו כל מיחושי הגוף ומכאוביו, בבחינת חש בכל גופו יעסוק בתורה, שכן לימוד תורה לשמה מגביה את האדם מעל לדרך הטבע, וכמו שאמרו (פסחים נ:) שהלומד תורה לשמה זוכה ל'גדול מעל שמים חסדך' (תהלים קח ה), היינו שהחסד עם הלומד שלא לשמה הוא בתוך גדרי הטבע, וממילא אין התורה מתשת כוחו אלא אדרבה מוספת בו עוז ותעצומות.

התאוות שאנו מביאים על עצמינו הם הגורמים שלא יהיה חשק ללימוד התורה

לעיתים אין לאדם חשק ללימוד התורה הקדושה, ושואל את עצמו, מדוע, הלא אין מתיקות כמתיקות ונעימות דברי התורה וכנודע לכל דברי **האור החיים הקדוש** הנזכרים באש קודש 'שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם'. אם כן מדוע אין לו חשק.

אך צריך לדעת, 'אשר עשה האלקים את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים' (קהלת ז כט), האדם מתחילתו ישר ויכול להרגיש מתיקות ועריבות התורה. אבל אשמים אנחנו בכך, שאיננו מרגישים טעם וחשק בתורה, שמחמת התאוות והרצונות שמביאים אנו על עצמינו, מכניסים עצמינו במידות קטנות ושפלות, ומחמת כן אין טעם בדברי קדושה ואינו מרגיש מתיקות ועריבות טוב התורה.

העצה לכך לפשפש במעשיו לחזור בתשובה על חטאיו, וכך יסיר מעצמו את חושך התאוות המחשיך ממנו את אור התורה הקדושה, ואז אורייתא מודעת ליה חוביה (זוהר ויקרא כג:) והמאור שבה יחזירה למוטב.

עצת ה' ללמוד אף שאין חשק

ועם זאת ישליך עצמו ללימוד התורה אף שאינו מרגיש בה טעם, שפעמים הוא ניסיון לאדם עד כמה מוסר עצמו ללימוד התורה, וכן דרשו צדיקים על הפסוק (שמות טו כג) 'ויבואו מרתה ואין מים לשתות', ופירשו, לפעמים אין לאדם חשק ללימוד התורה, 'ואין מים לשתות' - אין מים אלא תורה (ב"ק יז.), 'כי מרים הם - שמרגיש בה טעם מר ולא מתיקות ועריבות. 'ויורהו ה' עץ' - הורה לו עצה, שלשון 'עץ נדרש מלשון 'עצה', 'וישלך אל המים' - העצה שהורה לו ה' היא, להשליך את עצמו למים, לעסוק במימי התורה אף שאין לו חשק, וכשמשליך עצמו לתלמוד תורה 'וימתקו המים' - מרגיש מתיקות ועריבות טוב התורה. ועל כך נאמר אחר זה 'שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו', שללמוד ללא שיש לו חשק וטעם הוא ניסיון גדול, עד כמה מוכן להשליך את עצמו ורצונותיו ללימוד התורה הקדושה.

יצא לאור ע"י מכון אור לישרים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או לצטט ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישרים
עיצוב ועימוד: שוקי קנר